



UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

UEF | SPATiA

ALUE- JA KUNTATUTKIMUSKESKUS

ALKUVOIMA – ÄLYKÄS SOPEUTUMINEN
POHJOIS-KARJALAN MAASEUDULLA -HANKE

Tohmajärven kuntaprofiili

**Simo Rautiainen, Arja Jolkkonen, Arja Kurvinen,
Virpi Lemponen, Antti Tiilikainen**

2023



SISÄLTÖ

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	4
2 VÄESTÖNMUUTOKSET	8
2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ	8
2.2 IKÄRAKENNE	10
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS	12
2.4 MUUTTOLIIKE	14
2.5 PÄÄASIALLINEN TOIMINTA JA KOULUTUS	16
2.6 KAUSIASUKKAAT	18
3 TYÖLLISTYMISSMAHDOLLISUUDET	19
3.1 TYÖPAIKAT	19
3.2 TYÖVOIMA	28
4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS	34
5 KUNTATALOUS	38
6 STRATEGISET VALINNAT JA UUSIUTUMISPOTENTIAALI	44

KARTAT

Kartta 1. Tohmajärven sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	4
Kartta 2. Tohmajärven väestömäärä 1 km * 1 km - ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	5
Kartta 3. Tohmajärven väestömäärän muutos 1 km * 1 km -ruuduittain vuosina 2000–2020. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	9
Kartta 4. Tohmajärven työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	21
Kartta 5. Tohmajärven työllisen työvoiman työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	32
Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä keskustan palvelualueiden (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen) rajat. Lähde: Väylävirasto, Digiroad (tieverkko).	37

KUVIOT

Kuvio 1. Tohmajärven väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste.	8
Kuvio 2. Tohmajärven väestönmuutokset vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet.	10
Kuvio 3. Tohmajärven väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhde, lapsihuoltosuhde ja vanhushuoltosuhde vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne.	11

Kuvio 4. Tohmajärven väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne.	11
Kuvio 5. Tohmajärven luonnollinen väestönmuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet.	12
Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Tohmajärvellä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet.	12
Kuvio 7. 20–44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Tohmajärven väestöstä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne.	13
Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Tohmajärvellä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus: Kuolleet; Väestörakenne.	13
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Tohmajärvellä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike.	14
Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Tohmajärvellä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike.	15
Kuvio 11. Tulomuutto Tohmajärvelle lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike.	15
Kuvio 12. Lähtömuutto Tohmajärveltä tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike.	16
Kuvio 13. Tohmajärven väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	17
Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituiseen asutukseen määrään Tohmajärvellä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.	18
Kuvio 15. Tohmajärven alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä sekä työnantajasektorien osuus työpaikoista vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	19
Kuvio 16. Tohmajärven alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	20
Kuvio 17. Tohmajärvellä asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	28
Kuvio 18. Tohmajärven työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, StatFin, Kuntien avainluvut.	30
Kuvio 19. Tohmajärvellä asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	32
Kuvio 20. Tohmajärven alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste.	34
Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Tohmajärvellä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne.	35
Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Tohmajärven väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne.	35
Kuvio 23. Tohmajärven kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	39
Kuvio 24. Tohmajärven kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	40
Kuvio 25. Tohmajärven tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	41

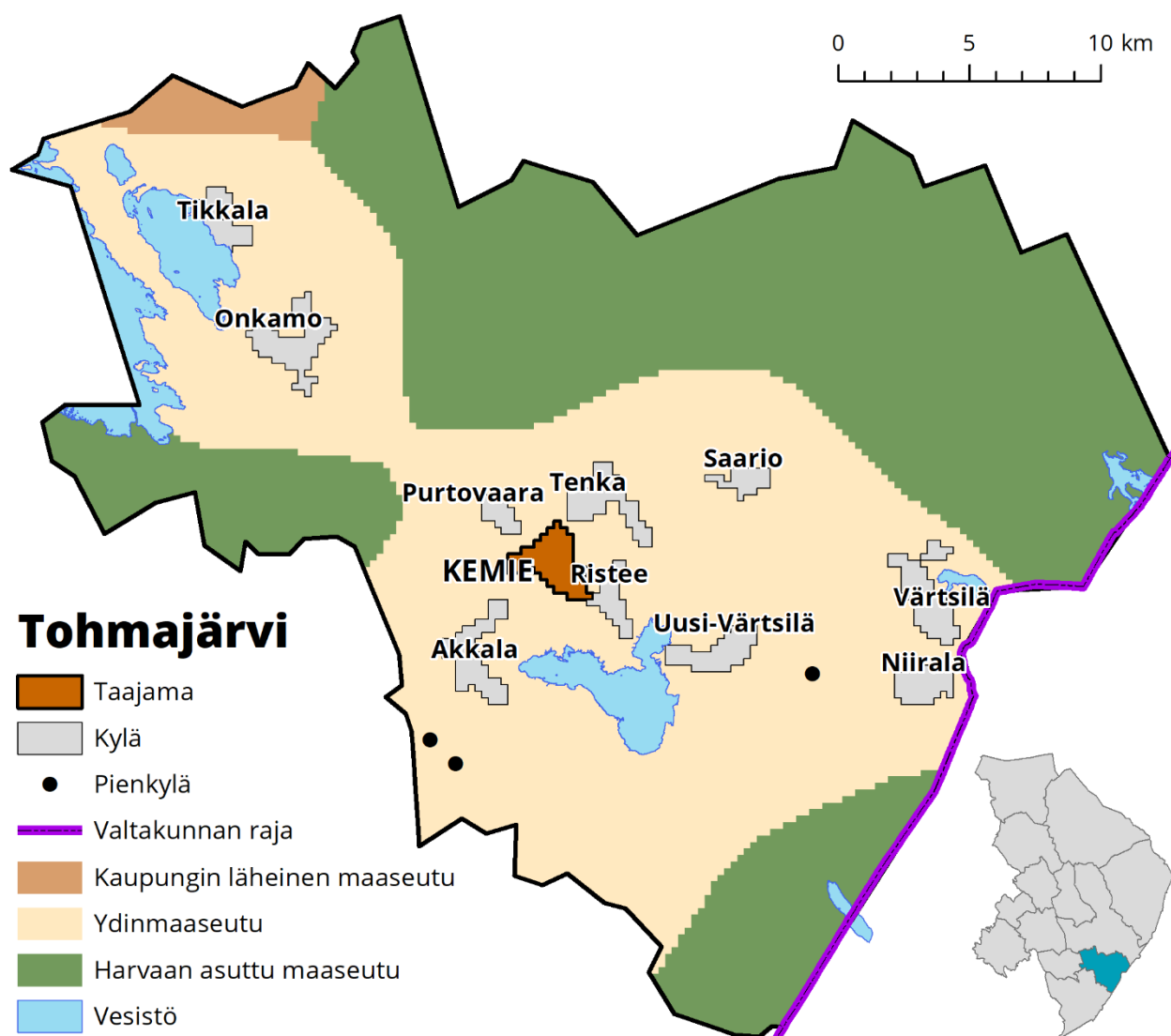
Kuvio 26. Tohmajärven kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot...	42
Kuvio 27. Tohmajärven suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	43

TAULUKOT

Taulukko 1. Tohmajärven väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne ja Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. ...	7
Taulukko 2. Tohmajärven 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne.	18
Taulukko 3. Tohmajärven työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	20
Taulukko 4. Tohmajärven työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.	22
Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Tohmajärvellä toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto. (. = salainen tieto).....	24
Taulukko 6. Tohmajärven yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto.	25
Taulukko 7. Tohmajärven työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.	26
Taulukko 8. Tohmajärven alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti. (* prosenttia alueella työssäkäyvistä)	27
Taulukko 9. Tohmajärven työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	28
Taulukko 10. Tohmajärven työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	29
Taulukko 11. Työttömyys Tohmajärvellä lokakuussa 2020, 2021 ja 2022 Lähde: TEM, Työväilytilasto.....	31
Taulukko 12. Tohmajärven työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti. (* prosenttia työllisestä työvoimasta)	33
Taulukko 13. Tohmajärven kunnan asukkaiden aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.	36
Taulukko 14. Tohmajärven kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut.	38

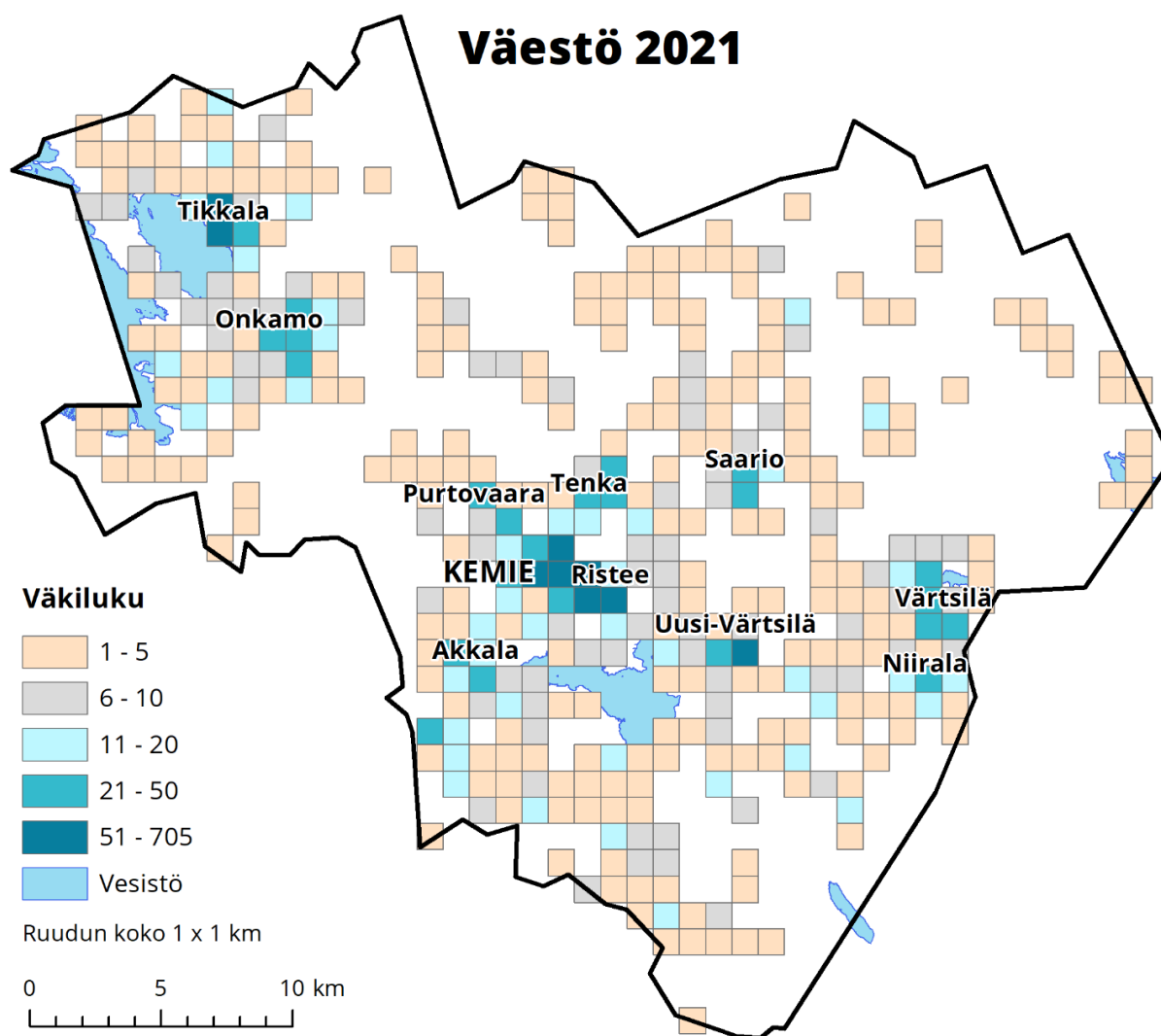
1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Nykyinen Tohmajärven kunta perustettiin vuoden 2005 alussa Tohmajärven ja Värtsilän kuntien yhdistyessä. Tohmajärvi sijaitsee maakunnan kaakkoisosassa ja se rajautuu valtakunnan rajaan. Maakunnan ainoa kansainvälinen rajanylityspaikka sijaitsee Tohmajärven Niiralassa. Matkaa Tohmajärven kuntakeskuksesta Kemiästä maakuntakeskus Joensuuhun on maantietä pitkin 55 kilometriä matka-ajan ollessa noin 45 minuuttia. Kuntakeskus sijaitsee suhteellisen keskellä kuntaa ja kunnan sisäiset etäisyydet ovat lyhyet verrattuna suurimpaan osaan maakunnan muita kuntia. Tohmajärven ydinalueet määrittyvät Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) paikkatietopohjaisessa kaupunki-maaseutuluokituksessa ydinmaaseuduksi, ja alueella asuu 92 prosenttia kunnan asukkaista. Kunnan reuna-alueet ovat harvaan asuttua maaseutua, ja kunnan pohjoisin osa kuuluu Joensuuta ympäröivään kaupungin läheiseen maaseutuun. SYKEN (2013) määritelmän mukaan kaupungin läheinen maaseutu on maaseutumaista aluetta, joka on toiminnallisesti ja fyysisesti lähellä kaupunkialueita. Ydinmaaseudulla maankäyttö on intensiivistä ja alkutuotanto vallitseva työllistäjä tai toiminnot ovat muuten monipuoliset. Harvaan asuttu maaseutu puolestaan on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan yksipuolista ja väestömäärältään harvaan asuttua aluetta, jonka yleisin maankäyttöluokka on metsä tai suo. (Kartta 1.)



Kartta 1. Tohmajärven sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Tohmajärvellä oli hieman yli 4 200 asukasta vuonna 2021. Tohmajärven asutus on keskittynyt suurelta osin kuntakeskus Kemieen ja sen ympäristöön. Kemie on kunnan ainoa taajama ja vuonna 2021 siellä asui hieman yli 1 400 henkilöä. (Taulukko 1). Tohmajärven kunnan taajama-aste oli 34,1 prosenttia, mikä on huomattavan matala verrattuna koko maan ja Pohjois-Karjalan keskiarvoihin. Iso osa kuntalaisista asuu kuntakeskusta ympäröivissä kylissä. Kaksi muuta merkittävää asutuskeskittymää ovat Onkamo–Tikkalan alue kunnan länsilaidalla sekä Värtsilä–Niiralan alue entisen Värtsilän kunnan alueella itärajalla. Muuten asutus on harvaa ja hajanaista. Vuonna 2021 Tohmajärven kunnan alueella oli 387 asuttua 1 x 1 km -väestöruutua, joiden keskimääräinen asukasmäärä oli noin 11 henkilöä ja asukasmäärän mediaani 4 henkilöä. 60 prosentissa asutuista ruuduista asui korkeintaan viisi henkilöä. Väestöruuduin mitattuna 57 prosenttia Tohmajärven pinta-alasta oli asumatonta. (Kartta 2.)



Kartta 2. Tohmajärven väestömäärä 1 km * 1 km - ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Taulukossa 1 esitetään Tohmajärven, Pohjois-Karjalan ja koko Suomen väestön tunnuslukuja. Koko Pohjois-Karjalan ja koko maan vertailulukuihin vaikuttaa oleellisesti väestöltään kasvavien kaupunkialueiden ja kaupungin läheisen maaseudun väestön suuri osuus. Paikatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Pohjois-Karjalan väestöstä lähes 60 prosenttia asui vuonna 2020 kaupunkialueilla tai kaupungin läheisellä maaseudulla. Koko maan vastaava luku oli 79 prosenttia. Kuntapohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Joensuussa ja kaupunginläheisen maaseudun kunnissa – Kontiolahdella ja Liperissä –

asui 64 prosenttia Pohjois-Karjalan väestöstä. Harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun kunnissa lähtömuutto, alhainen syntyvyys, työikäisen väestön vähäisyys sekä 65 vuotta täyttäneiden suuri osuus vaikuttavat huomattavasti väestörakenteeseen, työllisyyteen, työttömyyteen, palvelutarpeisiin ja kunnan talouteen.

Tohmajärven väkiluku pienentyi vajaalla kolmanneksella vuosina 2000–2021. Väestön vähenemistä selittää suurelta osin muuttoliike, mutta myös syntyvyyttä korkeampi kuolleisuus. Vaikka lähtömuutto on ollut voimakasta, on kuntaan myös muuttanut uusia asukkaita. Puolet Tohmajärven asukkaista on syntyperäisiä tohmajärveläisiä. Lähtömuuton voimakkuutta kuvaa se, että vain 25 prosenttia syntyperäisistä tohmajärveläisistä asuu edelleen syntymäkunnassaan. Tohmajärven väestöstä oli suomenkielisiä 95 prosenttia vuonna 2021. Vieraskielisistä valtaosa oli venäjänkielisiä, joita kunnan asukkaista oli 4,3 prosenttia. Venäjänkielisten osuus kunnan asukkaista oli Tohmajärvellä Suomen kuudenneksi suurin. Tohmajärvellä venäjänkielisten osuus oli lähes kolminkertainen koko maahan ja miltei kaksinkertainen koko Pohjois-Karjalaan verrattuna. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalassa lasten (alle 15-vuotiaiden) osuus väestöstä oli koko maata (15,4 %) alhaisempi. Lasten osuus väestöstä oli Tohmajärvellä 12,9 prosenttia ja koko Pohjois-Karjalassa 13,4 prosenttia. Pohjois-Karjalassa myös 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä on pienempi kuin koko maassa (62 %) keskimäärin. Tohmajärvellä väestöstä oli 15–64-vuotiaita 53 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa 59 prosenttia. Tohmajärveläisten keski-ikä (50,8) oli vuonna 2021 lähes viisi vuotta korkeampi kuin maakunnan väestön keski-ikä. Pohjoiskarjalaisten keski-ikä oli reilut kaksi vuotta koko maan väestön keski-ikää korkeampi. Tohmajärven väestöllinen huoltosuhde oli 88,9 ja koko Pohjois-Karjalan 70,4. Sataa tohmajärveläistä työikäistä kohden oli 24 lasta ja 65 65 vuotta täyttäneitä. Tohmajärven sairastavuusindeksi oli 120,8 ja koko Pohjois-Karjalan 120,6. Pohjois-Karjalassa sairastavuus on koko maata (100) suurempaa. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalan 15 vuotta täyttäneestä väestöstä 74 prosenttia oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, mikä vastasi koko maan keskimääräistä osuutta. Tohmajärveläisistä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus oli 68 prosenttia. Ammatillisten tutkinnojen lisäksi ammatillisella koulutuksella, joka ei ole tutkintoon tähtäävää (esim. osa työvoimakoulutuksesta), on tärkeä rooli työvoiman osaamisen kehittämisessä. Pohjois-Karjalassa on järjestetty paljon myös ei-tutkintotavoitteista työvoimakoulutusta. (Taulukko 1.)

Tohmajärveläisistä 18–64-vuotiaista kuului vuonna 2020 pääasiallisen toiminnan mukaan työvoimaan (työlliset + työttömät) 78 prosenttia. Vastaava osuus oli Pohjois-Karjalassa 77 prosenttia ja koko maassa 80 prosenttia. Työttömyys on ollut Pohjois-Karjalassa pitkään maan korkeinta. Vuonna 2020 pohjoiskarjalaisista työvoimaan kuuluneista oli työttömänä 16,9 prosenttia ja tohmajärveläisistä 19,1 prosenttia. Myös koko maassa työttömien osuus oli suhteellisen korkea (13,5 %) koronapandemian vuoksi. Työllisyysaste (työllisten osuus 18–64-vuotiaista) oli Tohmajärvellä 62,6, mikä oli yhden prosenttiyksikön koko Pohjois-Karjalan lukua alhaisempi. Tohmajärven koko väestöstä 59 prosenttia oli työvoiman ulkopuolella. Tätä selittää se, että 39 prosenttia Tohmajärven väestöstä oli eläkeläisiä. Myös koko Pohjois-Karjalassa eläkeläisten osuus väestöstä oli korkea (31,6 %) koko maahan (26 %) verrattuna. Tohmajärven taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti, oli Tohmajärvellä 204,4 ja koko Pohjois-Karjalassa 175,4. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Tohmajärven väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne ja Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet¹.

Tunnusluku	Tohmajärvi	Pohjois-Karjala	Suomi
Väestö	4 241	163 281	5 548 241
Muutos 2000–2021	-1 632	-12 906	367 126
Muutos 2000–2021, %	-27,8	-7,3	7,1
Naisten osuus, %	47,6	50,2	50,6
Alle 15-vuotiaiden osuus, %	12,9	13,4	15,4
15–64-vuotiaiden osuus, %	52,9	58,7	61,6
65 vuotta täyttäneiden osuus, %	34,2	27,9	23,1
Keski-ikä, molemmat sukupuolet	50,8	46,2	43,6
Väestöllinen huoltosuhde	88,9	70,4	62,4
Lapsihuoltosuhde	24,4	22,9	25,0
Vanhushuoltosuhde	64,5	47,5	37,5
Suomenkielisten osuus, %	94,6	95,5	86,5
Ruotsinkielisten osuus, %	0,3	0,1	5,2
Vieraskielisten osuus, %	5,2	4,4	8,3
Venäjänkielisten osuus, %	4,3	2,4	1,6
Ulkomaalaistaustaisten osuus, %	5,4	4,4	8,5
Ev.lut. kirkkoon kuuluvien osuus, %	72,7	69,3	66,6
Muihin uskontokuntiin kuuluvien osuus, %	3,8	6,6	2,8
Uskontokuntiin kuulumattomien osuus, %	23,4	24,1	30,6
Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, % (2020)	68,1	74,5	74,2
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, % (2020)	18,3	27,0	32,6
18–64-vuotiaiden työvoimaosuus, % (2020)	77,7	76,8	80,4
18–64-vuotiaiden työllisyysaste, % (2020)	62,6	63,6	69,5
18–74-vuotiaiden työttömyysaste, % (2020)	19,1	16,9	13,5
Työvoiman ulkopuolella olevien osuus, % (2020)	59,4	56,3	52,4
Eläkeläisten osuus väestöstä, % (2020)	38,6	31,6	26,0
Taloudellinen huoltosuhde (2020)	204,4	175,4	142,2
Sairastavuusindeksi, ikävakioitu (2019)	120,8	120,6	100,0
Alueella syntyneitä, jotka ovat Suomen väestössä	8 662	210 300	5 073 464
Asuinalueellaan syntyneiden osuus, %	50,1	73,1	42,6
Syntymäalueellaan asuvien osuus, %	24,5	56,8	46,5
Väestötiheys, as./km ²	5,1	8,7	18,3
Taajama-aste, % (2020)	34,1	73,0	86,6
Sisemmällä kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	19,5	37,4
Ulommalla kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	18,9	23,9
Kaupungin kehysalueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	11,3	10,8
Maaseudun paikalliskeskuksissa asuvien osuus, % (2020)	0,0	7,1	5,5
Kaupungin läheisellä maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	0,7	10,1	7,1
Ydinmaaseudulla asuvien osuus, % (2020)	91,6	15,6	9,3
Harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	6,2	16,5	4,8

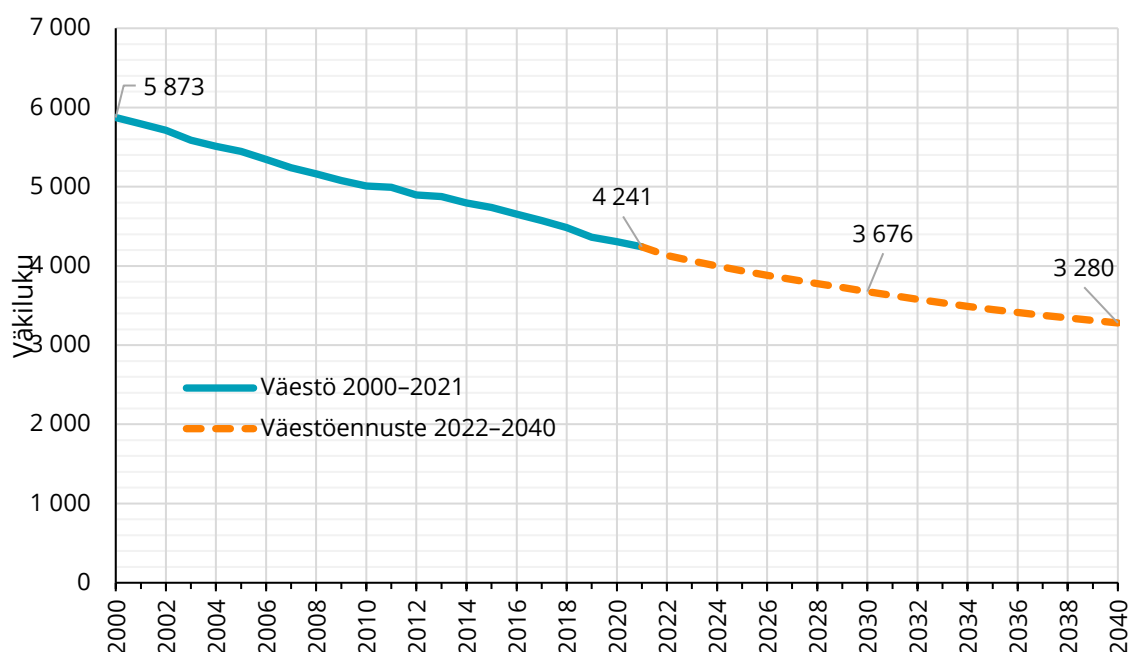
¹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>; Kuntien avainluvut: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi, Viitattu 14.9.2022.

2 VÄESTÖNMUUTOKSET

Väestönmuutoksia kuvataan seuraavaksi väestö- ja ikärakenteen kehityksellä sekä muutto- liikkeen vaikutuksilla. Väestömäärä vähenee sekä tulomuuttoa suuremman lähtömuuton että syntyvyyden alenemisen vuoksi. Viimeaikainen voimakas lähtömuutto vaikuttaa nopeasti väestömäärän vähenemisenä ja jo vuosikymmeniä jatkunut nuorten ja nuorten aikuis- ten poismuutto ilmenee alhaisena syntyvyytenä ja väestön vanhenemisena (Copus ym. 2021²). Väestörakenne kuvataan ikä- ja koulutusrakenteella sekä väestön pääasiallisella toi- minnalla.

2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ

Tohmajärven väkiluku vähentyi vuosina 2000–2021 hieman yli 1 600 henkilöllä. Vuonna 2000 asukkaita oli melkein 5 900 ja vuoden 2021 lopussa lähes 4 250. Väestö on vähentynyt 20 vuodessa yli neljänneksellä (–28 %). Vuotuinen vähenemä on ollut 50–120 henkilöä eli yhdestä kahteen prosenttia. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Tohmajärven väki- luku vähenee edelleen. Ennusteen mukaan vuonna 2030 tohmajärveläisiä on noin 3 700 ja vuonna 2040 noin 3 300. Näin väestön määrä vähentyisi seuraavan 20 vuoden aikana lähes tuhannella henkilöllä (–23 %) Ennusteen mukaan väestön väheneminen hidastuu siten, että vuotuinen vähenemä olisi 50 henkilöä (–1,3 %) vuonna 2030 ja 30 henkilöä (–0,9 %) vuonna 2040. (Kuvio 1.)

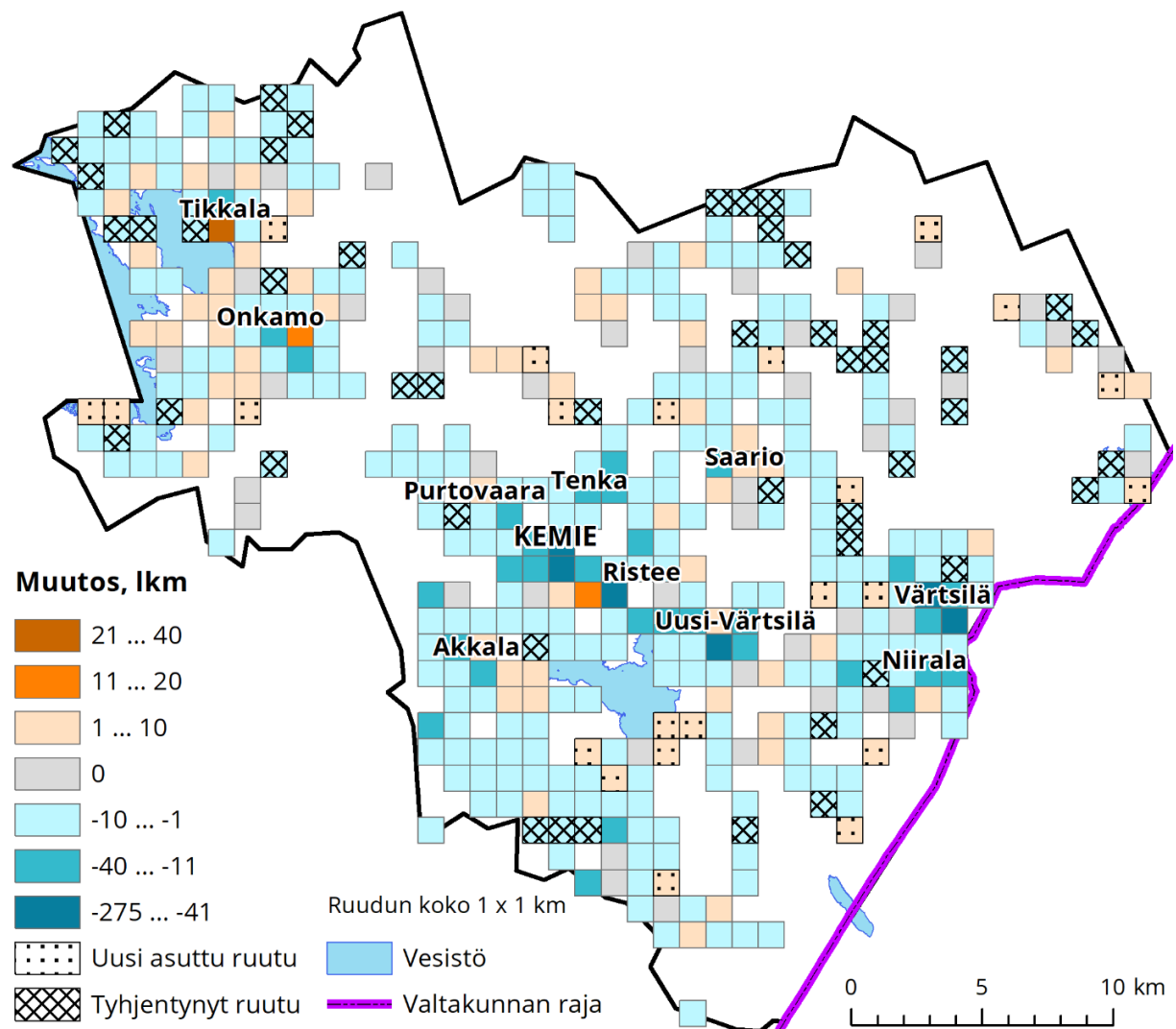


Kuvio 1. Tohmajärven väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestö- ennuste³.

² Copus, A., Kahila, P., Dax, T., Kovács, K., Tagai, G., Weber, R., Grunfelder, J., Meredith, D., Ortega-Reig, M. & Piras, S. (2021). European shrinking rural areas: Key messages for a refreshed long-term vision. Terra: Revista De Desarrollo Local (8), 280–309. <http://dx.doi.org/10.7203/terra.8.20366>

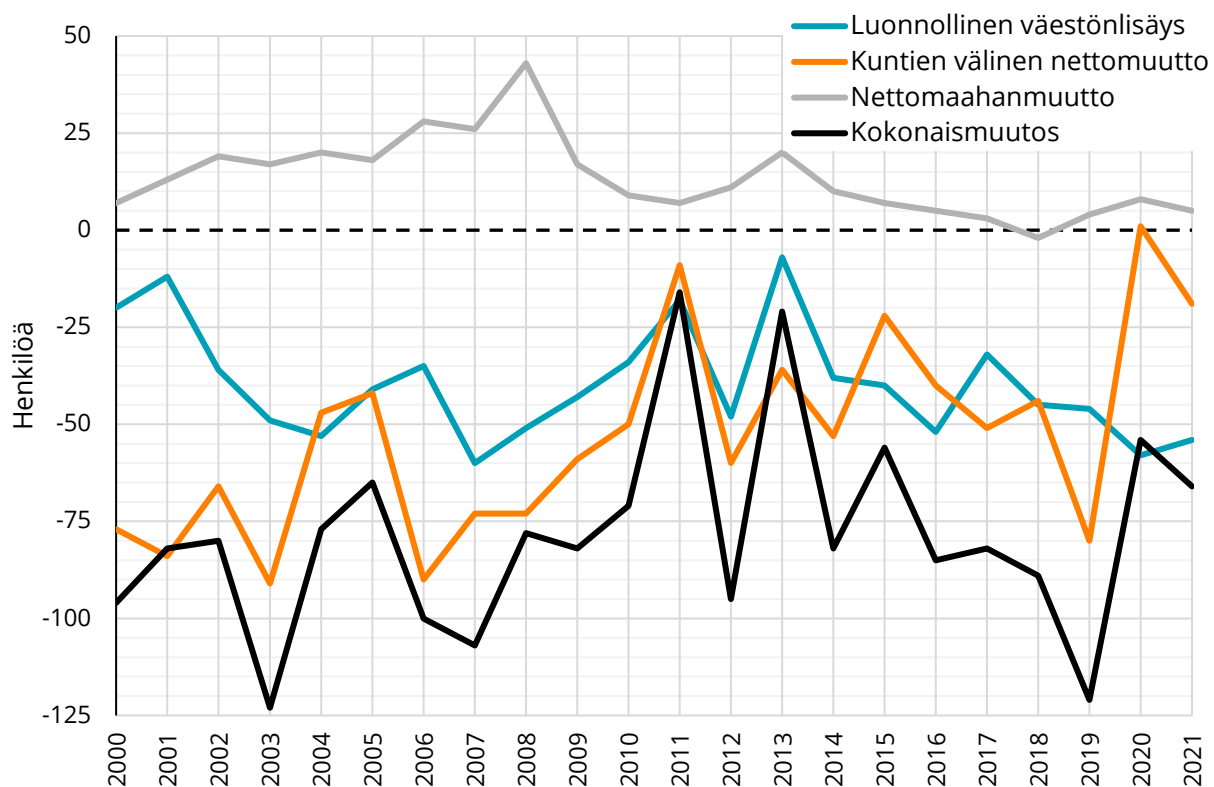
³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Vii- tattuu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

Väestö vähentyi lähes kaikilla alueilla, ja vuonna 2000 asutuista 1 x 1 km -väestöruuduista 74 prosenttia menetti väestöään vuoteen 2021 tultaessa. Eniten väestö vähentyi keskustaa-
 jamassa, jossa väki vähentyi 21 vuodessa lähes 440 henkilöllä. Myös Värtsilän, Niiralan ja
 Uuden-Värtsilän kylissä väestö vähentyi merkittävästi. Suhteellisesti eniten väestömäärä vä-
 hentyi kunnan reuna-alueiden haja-asutusalueilla, ja 11 prosenttia vuonna 2000 asutusta
 ruuduista oli vuonna 2021 tyhjentynyt kokonaan asukkaista. Tohmajärvellä on myös alueita,
 joiden väestömäärä kasvoi 21 vuoden aikana. Väestömäärä kasvoi erityisesti Onkamon–Tik-
 kalan alueella sekä Kemietä ympäröivissä kylissä. Vuonna 2000 asutuista ruuduista väkiluku
 kasvoi 15 prosentissa. Lisäksi haja-asutusalueille syntyi kokonaan uutta asutusta 23 ruu-
 tuun. Pieni väestönkasvu yksittäisissä ruuduissa (260 henkilöä) ei kuitenkaan vaikuta oleel-
 lisesti kunnan väestön vähenemiseen (–1 930 henkeä). (Kartta 3.)



Kartta 3. Tohmajärven väestömäärän muutos 1 km * 1 km -ruuduittain vuosina 2000–2020. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Väestön väheneminen johtuu Tohmajärvellä sekä tappiollisesta kuntien välisestä muutosta että syntyvyyttä korkeammasta kuolleisuudesta. Vuosina 2000–2021 kuolleita oli vuosittain 7–60 enemmän kuin syntyneitä, ja kuntien välinen nettomuutto vaihteli vuosittain yhdestä miinus 91:een. Tohmajärvellä ja sieltä pois muuttaneiden määrä oli tarkastelujaksolla tasapainossa vain vuonna 2020 ja muina vuosina nettomuutto oli tappiollista. Nettomaahanmuutto oli vuosina 2000–2021 Tohmajärvellä lähes joka vuosi voitollista, pois lukien vuosi 2018, jolloin se oli –2. Maahanmuutto tasoittaa hieman väestön vähenemistä. (Kuvio 2.)



Kuvio 2. Tohmajärven väestönmuutokset vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁴.

2.2 IKÄRAKENNE

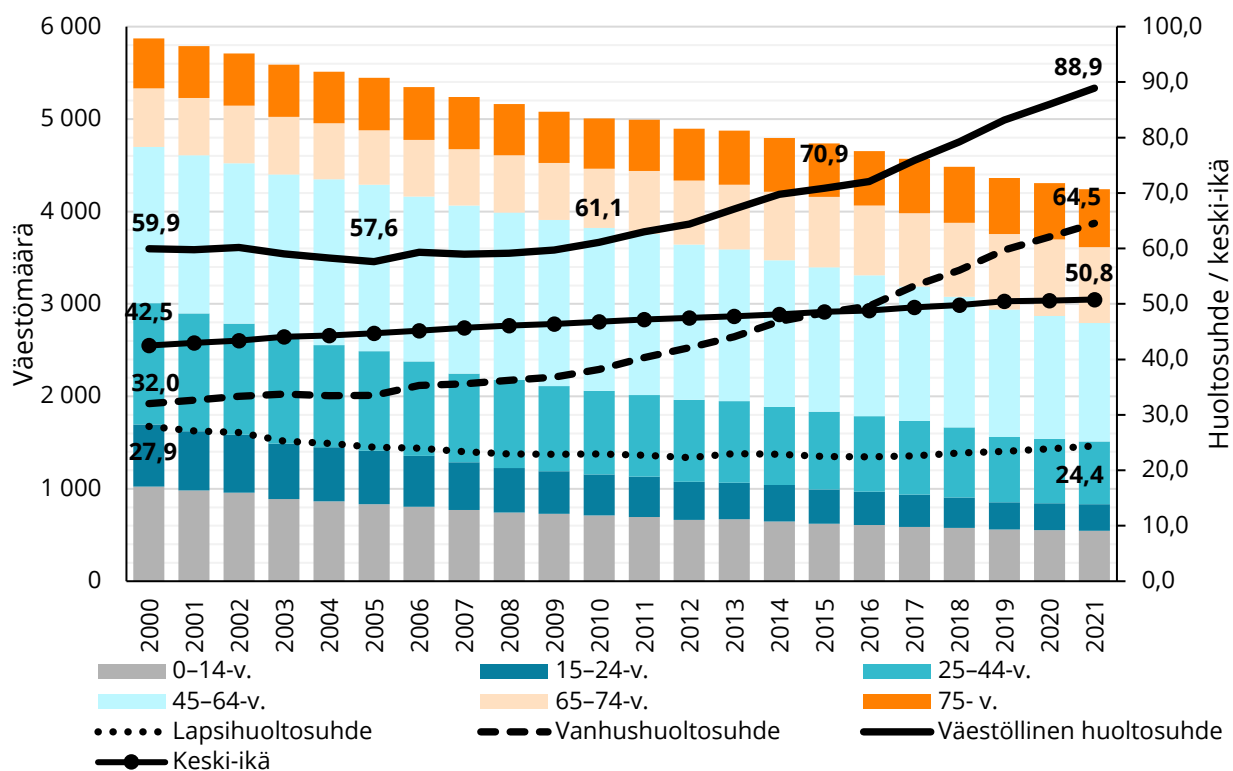
Vuosina 2000–2021 Tohmajärven väkiluku vähentyi yli neljänneksellä. Samanaikaisesti kuntalaisten keski-ikä nousi 42,5:stä 50,8 vuoteen. Ikäryhmittäin tarkasteltuna väestönmuutos on ollut kaksijakoista. Lasten ja työikäisten määrä vähentyi, kun ikääntyneiden määrä kasvoi. Alle 15-vuotiaiden määrä vähentyi melkein 500 henkilöllä (–47 %), ja 15–64-vuotiaiden määrä vähentyi 1 427 henkilöllä (–39 %). Sen sijaan 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvoi lähes 280 henkilöllä eli 23 prosentilla. (Kuvio 3.)

Tohmajärven ikärakenne muuttui huomattavasti vuodesta 2000 vuoteen 2021. Vuonna 2000 alle 5-vuotiaita oli lähes 280 ja vuonna 2021 enää 130 (–55 %). Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä pienentyi 17 prosentista 13 prosenttiin vuosina 2000–2021. Samoin työikäisten (15–64-vuotiaiden) osuus kunnan väestöstä vähentyi 63 prosentista 53 prosenttiin. Samalla ajanjaksolla 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä kasvoi 20 prosentista 34 prosenttiin. Vuonna 2021 väestön ikärakenne oli vinoutunut, sillä alle 57-vuotiaiden ikäluokat olivat pienempiä kuin parikymmentä vuotta niitä vanhemmat ikäluokat. (Kuvio 3, Kuvio 4.)

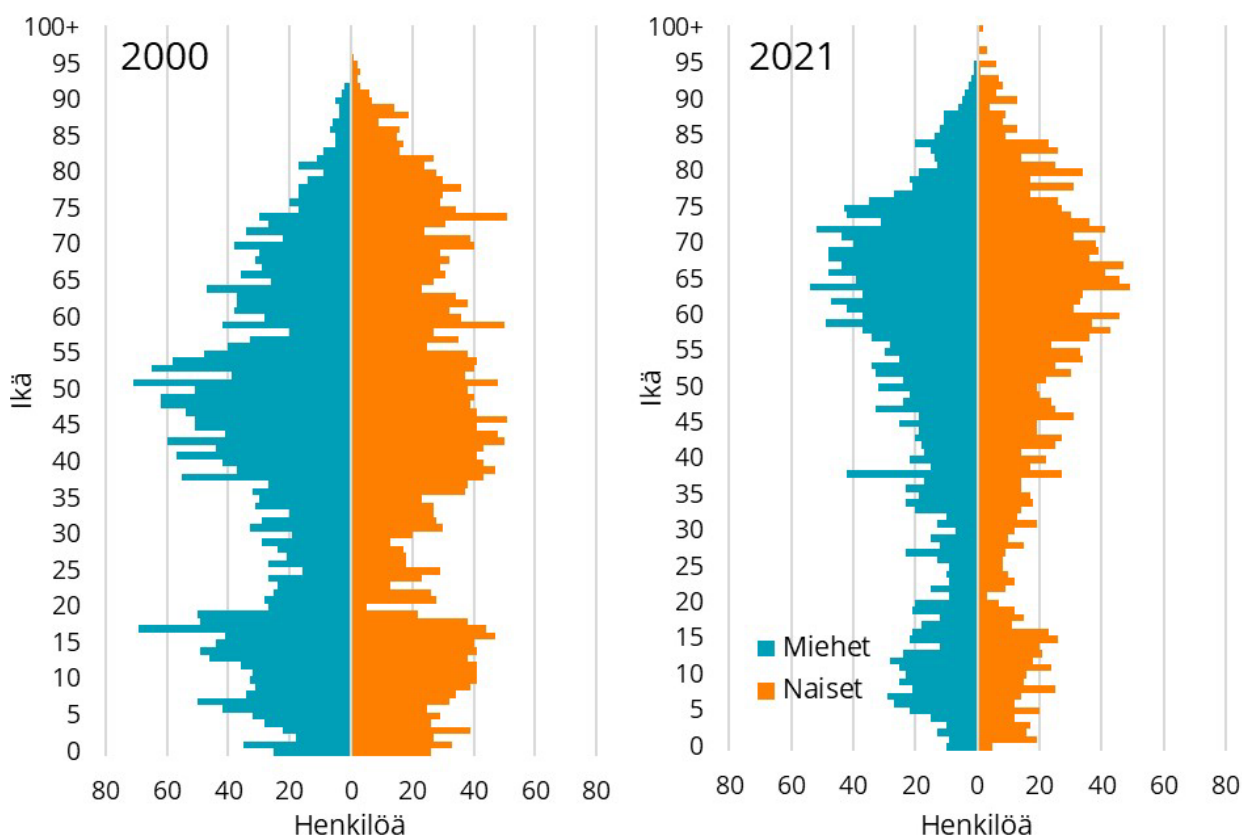
Vuosina 2000–2021 Tohmajärven väestöllinen huoltosuhde heikentyi 59,9:stä 88,9:ään. Vanhushuoltosuhde⁵ kaksinkertaistui, ja vuonna 2021 kunnassa oli sataa työikäistä kohden 64,5 vähintään 65-vuotiasta henkilöä. Vuonna 2021 lapsihuoltosuhde oli 24,4, ja lapsia oli vähemmän suhteessa työikäisen väestön määrään kuin vuonna 2000. (Kuvio 3.)

⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkojulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/synt>

⁵ Vanhushuoltosuhde kuvaa vähintään 65-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäiseen eli 15–64-vuotiaaseen väestöön. Lapsihuoltosuhde kuvaa alle 15-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäisen (15–64-v.) väestön määrään.



Kuvio 3. Tohmajärven väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhte, lapsihuoltosuhte ja vanhushuoltosuhte vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne⁶.



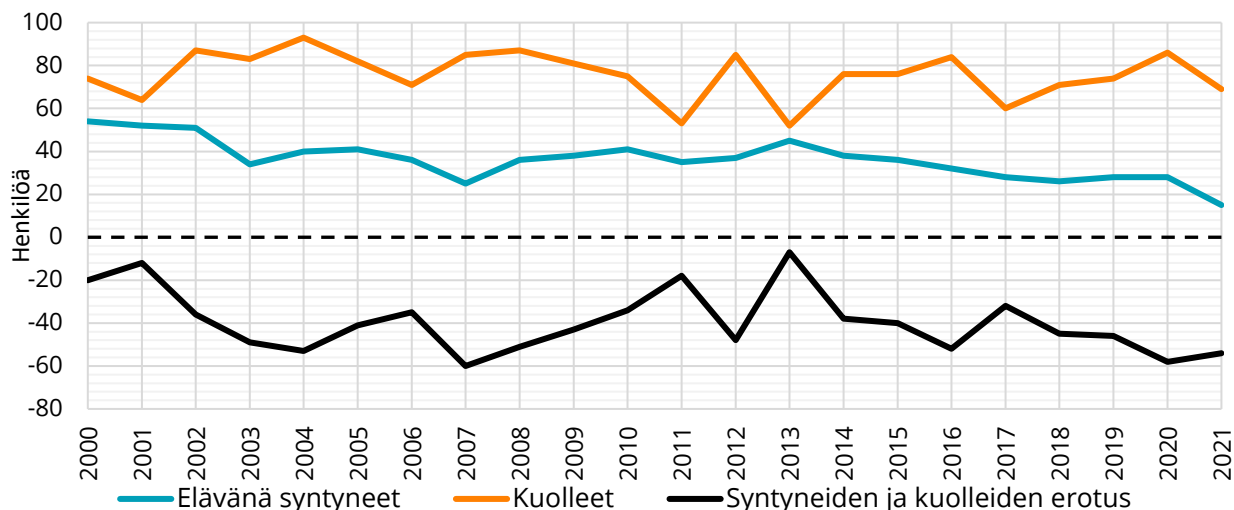
Kuvio 4. Tohmajärven väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne⁷.

⁶ : Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

⁷ : Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

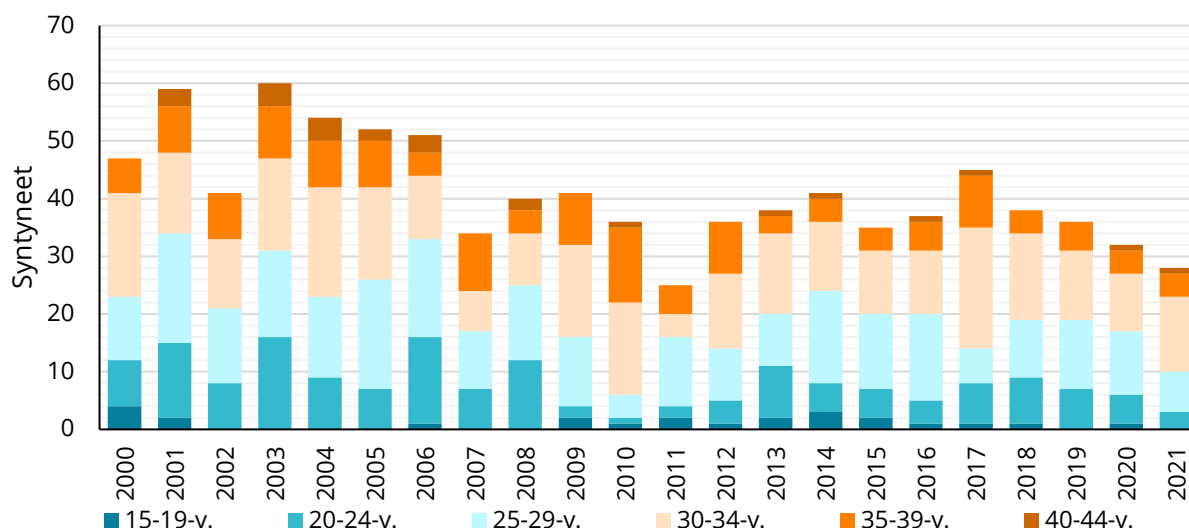
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS

Tohmajärvellä syntyy vähemmän ihmisiä kuin kuolee eli kunnan luonnollinen väestönlisäys on negatiivinen. Tohmajärvellä syntyi vuosina 2000–2021 yhteensä 796 lasta ja kuoli 1 668 henkilöä. Kunnan väkiluku vähentyi 21 vuodessa kuolleiden enemmyyden takia lähes 900 asukkaalla. Kuolleiden enemmisyys oli pienimmillään vuosina 2001 ja 2013. Syntyvyys on laskenut lähes yhtäjaksoisesti vuodesta 2013 lähtien. (Kuvio 5.)



Kuvio 5. Tohmajärven luonnollinen väestönmuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet⁸.

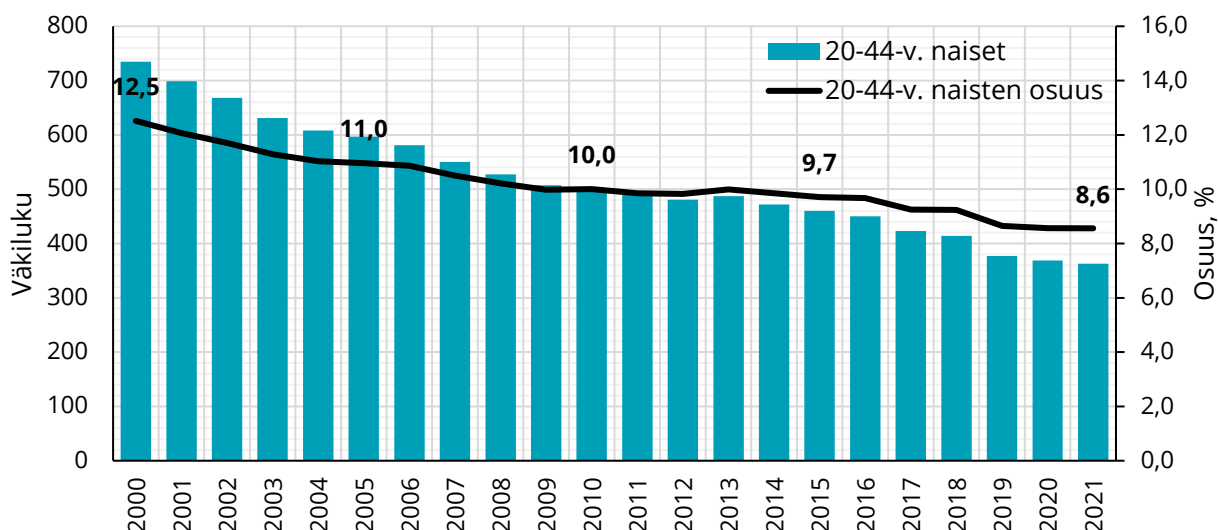
Syntyneiden lasten määrä vähentyi huomattavasti vuosina 2000–2007 Tohmajärvellä. 2000-luvun alussa syntyi 50 lasta vuosittain, mutta 2020-luvun alussa enää 30. Syntyvyyden muutos selittyy ennen kaikkea 20–44-vuotiaiden naisten määrän vähenemisellä. Vuonna 2000 tähän ikäryhmään kuului 735 naista, mutta vuonna 2021 enää 363. Samanaikaisesti 20–44-vuotiaiden naisten osuus Tohmajärven väestöstä pienentyi 12,5 prosentista vajaaseen yhdeksään prosenttiin. (Kuvio 6, Kuvio 7.)



Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Tohmajärvellä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁹.

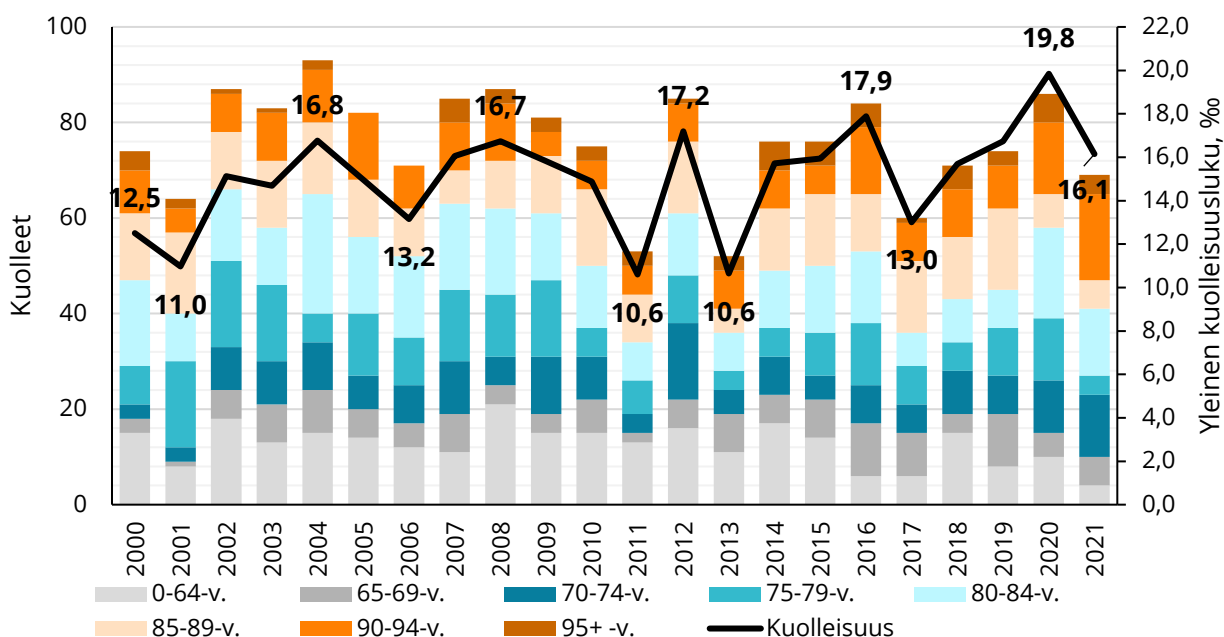
⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuolleet>

⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/synt>



Kuvio 7. 20-44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Tohmajärven väestöstä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne¹⁰.

Vuosina 2000–2021 kuolleiden määrä vaihteli Tohmajärvellä vuosittain 50–90 välillä ja yleinen kuolleisuusluku¹¹ 11–20 promillen välillä. Kuolleisuusluvussa on havaittavissa hienoista nousua, mikä selittyy kunnan väkiluvun pienenemisellä. Ikäryhmittäin tarkasteltaessa on havaittavissa, että väestö vanhenee ja että väestön elinikä nousee. 2000-luvun alussa kuolleita oli määrällisesti eniten 80–84-vuotiaissa ja 2020-luvun alussa 90–94-vuotiaissa. (Kuvio 8.)



Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Tohmajärvellä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus: Kuolleet; Väestörakenne¹².

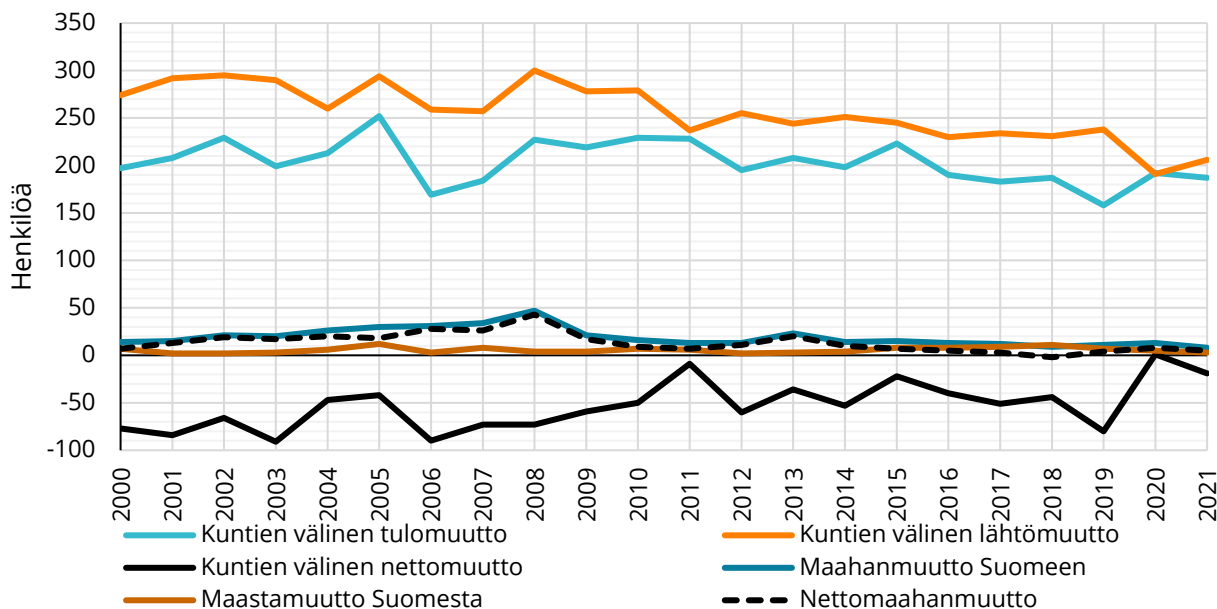
¹⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

¹¹ Yleinen kuolleisuusluku on väkilukuun suhteutettu tunnusluku, joka ilmoittaa kuolleiden määrän keskväkiluvun 1000 henkeä kohden.

¹² Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuo> I; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

2.4 MUUTTOLIIKE

Tohmajärvi on muuttotappiokunta eli lähtömuuttajia on enemmän kuin tulomuuttajia. Vuosina 2000–2021 Tohmajärvelle muutti muualta Suomesta vajaat 4 500 henkilöä, ja muualle Suomeen muutti hieman yli 5 600 henkilöä. Kuntien välisestä muutosta kertyi muuttotappiota 21 vuodessa yhteensä 1 165 henkilöä. Tohmajärvi sai koko tarkastelujakson hienoista muuttovoittoa siirtolaisuudesta. (Kuvio 9.)



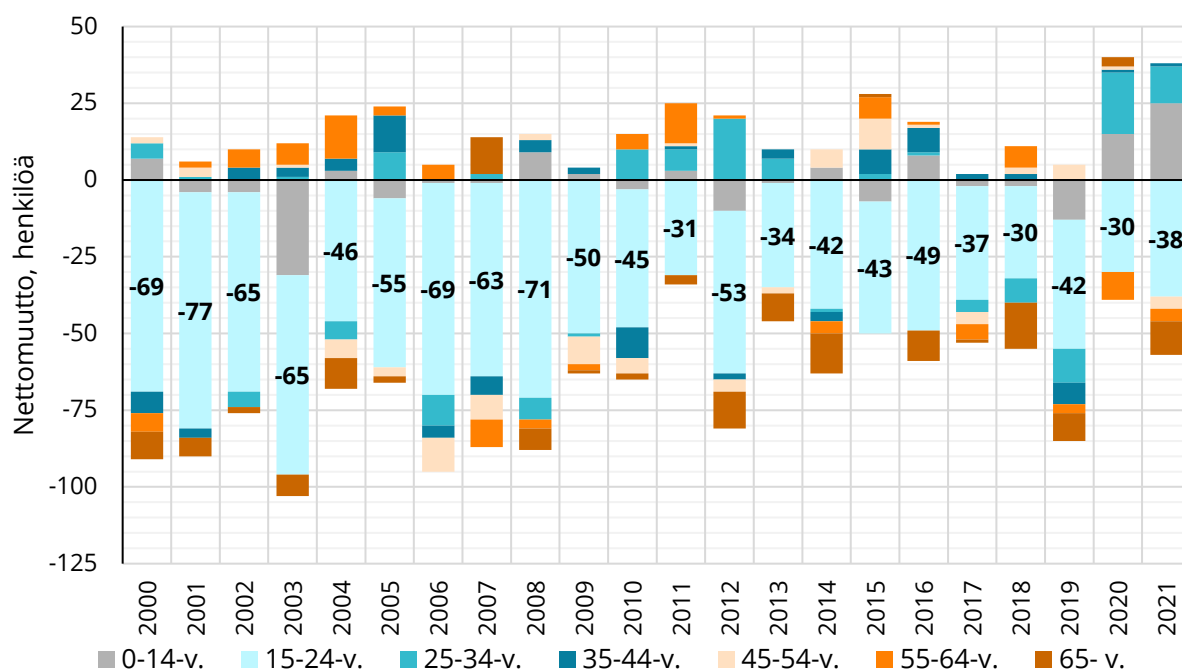
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Tohmajärvellä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹³.

Tohmajärveltä muualle Suomeen muuttaneista suurin osa oli nuoria. Vuosina 2000–2021 kuntien välisen muuton muuttotappio 15–24-vuotiaiden ryhmässä oli 1 100 henkilöä. Tämä ikäryhmä muuttaa kaikista eniten, sillä sen osuus oli suurin sekä tulo- (24 %) että lähtömuuttajissa (39 %). Nuorten lähtömuuttajien määrä vähentyi 2010-luvulla ikäluokkien pienentyessä. Tarkastelujaksolla myös alle 14-vuotiaiden, 45–54-vuotiaiden sekä 65 vuotta täyttäneiden nettomuutto oli negatiivista, mutta muissa ikäryhmissä se oli hienoisesti voitollista. (Kuvio 10.)

Muuttajien pääasiallista toimintaa tarkastellaan tässä muuttovuoden mukaan (pääasiallinen toiminta vuoden lopussa). Vuosina 2010–2020 tulo- sekä lähtömuuttajista kolmasosa oli työllisiä. Tällä ajanjaksolla kuntaan muutti 820 työllistä ja kunnasta poismuuttaneista oli vuoden lopussa työllisinä 891 eli muuttotappiota kertyi 71 henkilöä. Työttömiä muutti Tohmajärvelle noin 340 ja pois 380 eli nettomuutto oli –40 henkilöä. Eläkeläisiä tulomuuttajia oli 270 ja lähtömuuttajia 323 muuttotappion ollessa noin 50 henkilöä. Lähtömuuttajista toiseksi suurin ryhmä työllisten jälkeen oli opiskelijat ja koululaiset, joita muutti pois 525 henkilöä (20 % lähtömuuttajista). Saman ryhmän tulomuuttajia oli 241 henkilöä eli nettomuutto oli –280 henkilöä. Lapsia Tohmajärvelle muutti 336 ja pois 342 nettomuuton ollen näin lähes tasapainossa. Tulomuuttajista 52 prosenttia oli miehiä. Lähtömuuttajissa oli lähes yhtä paljon naisia ja miehiä. (Tilastokeskus, Muuttaneiden taustatiedot¹⁴.)

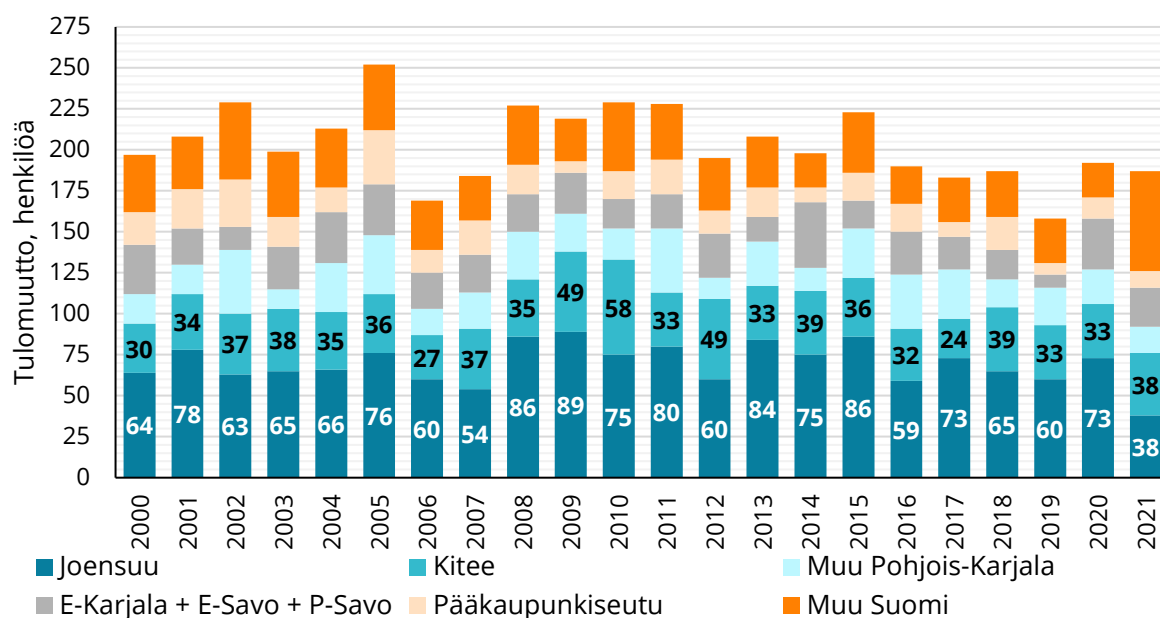
¹³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

¹⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_muuttaneet/index.html



Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Tohmajärvellä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁵.

Lähes kaksi kolmasosaa Tohmajärvellä vuosina 2000–2021 muuttaneista hieman vajaasta 4 500 henkilöstä muutti lähiseudulta. Tulomuuttajista kolmannes (34 %) muutti Joensuusta ja lähes joka viides (18 %) Kiteeltä. Muualta Pohjois-Karjalasta muutti 12 prosenttia. Oman maakunnan ulkopuolella merkittävin lähtöalue oli pääkaupunkiseutu, josta muutti kahdeksan prosenttia tulomuuttajista. (Kuvio 11.)

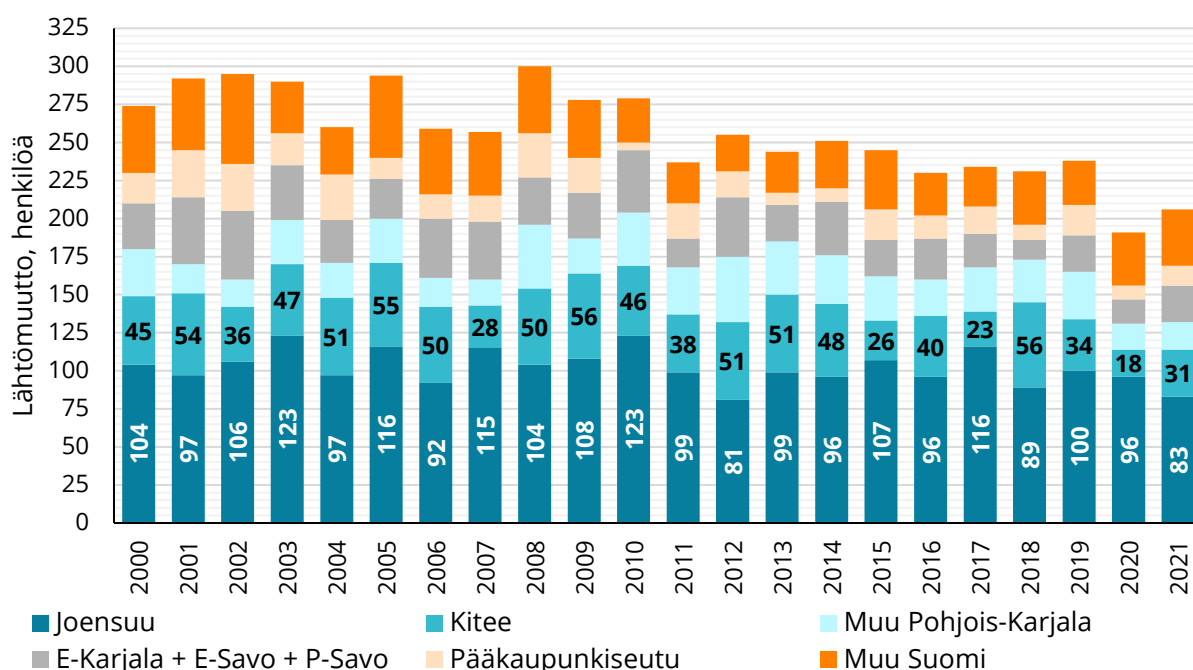


Kuvio 11. Tulomuutto Tohmajärvellä lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁶.

¹⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

¹⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

Lähtömuutto Tohmajärveltä suuntautui vuosina 2000–2021 samoille alueille kuin mistä sinne muutettiin. Joensuuhun muutti 40 prosenttia ja Kiteelle 17 prosenttia lähtömuuttajista. Muualle Pohjois-Karjalaan sekä naapurimaakuntiin yhteensä muutti 11 prosenttia kumpaanakin. Naapurimaakunnissa merkittävimmät muuttokohteet olivat Savonlinna, Kuopio ja Lappeenranta. Pääkaupunkiseudulle muutti seitsemän prosenttia ja muun maan osuus oli 14 prosenttia. (Kuvio 12.)



Kuvio 12. Lähtömuutto Tohmajärveltä tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁷.

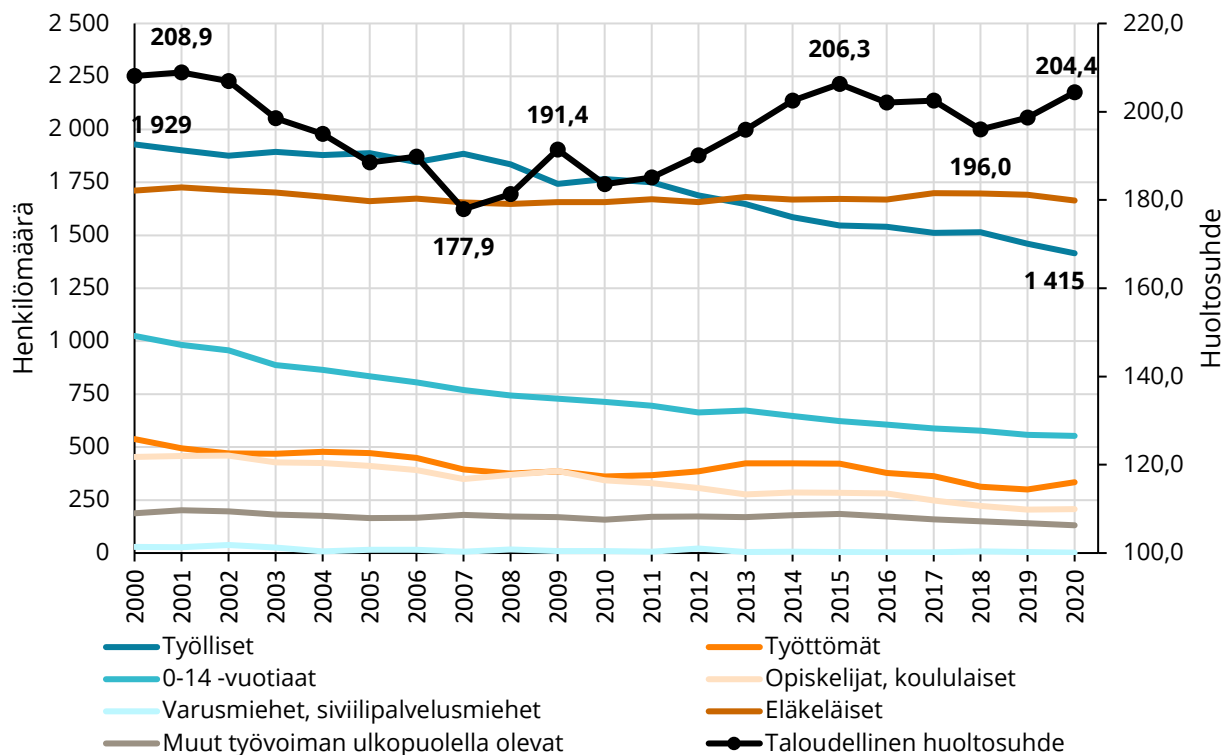
2.5 PÄÄASIAALLINEN TOIMINTA JA KOULUTUS

Väestö jaetaan pääasiallisen toiminnan perusteella työvoimaan ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Työvoimaan kuuluvat työlliset ja työttömät. Tohmajärvellä työllisten määrä vähentyi vuosina 2000–2021 hieman yli 500 henkilöillä (–27 %). Taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti, on heikentynyt vuodesta 2010 lähtien. Kunnassa oli sataa työllistä kohden vuonna 2010 vähimmillään 184 työvoiman ulkopuolella olevaa, mutta taloudellinen huoltosuhde heikkeni vuosikymmenessä 204:ään. Suurin syy taloudellisen huoltosuhteen heikkenemiselle on työllisten määrän väheneminen. Tätä selittää väestön väheneminen ja vanheneminen. Eläkeläisten määrä pysyi lähes samana, vaikka kunnan väestö on muuten vähentynyt voimakkaasti. (Kuvio 13.)

Väestörakenteen muutoksen myötä työllisten lisäksi myös työelämän ulkopuolella olevien ryhmien koko on pienentynyt. Eläkeläisten määrä pysyi vakaana koko tarkasteluajanjakson ja muutos tänä aikana oli vain –2,7 prosenttia. Sekä lasten että koululaisten ja opiskelijoiden määrä vähentyi 20 vuodessa noin puolella ja työttömien määrä vähentyi yli kolmanneksella. Näiden ryhmien pieneneminen selitti suurelta osin taloudellisen huoltosuhteen paranemisen 2000-luvun jälkipuoliskolla. Työttömyyden kasvu yhdessä työllisten määrän nopean

¹⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

vähentymisen kanssa heikensi huoltosuhdetta 2010-luvun alkupuoliskon jälkeen. Huoltosuhte tasaantui vuosikymmenen puolivälissä työllisten määrän vähentymisestä huolimatta, koska samaan aikaan myös työttömien ja lasten määrä vähentyi. Työllisten määrän vähentyminen vuodesta 2018 eteenpäin heikensi jälleen taloudellista huoltosuhdetta (Kuvio 13.)



Kuvio 13. Tohmajärven väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhte vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti¹⁸.

Vuonna 2020 Tohmajärven työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaat) suurin ikäryhmä oli 55–64-vuotiaat, joita oli 34 prosenttia. Pienin ikäryhmä oli 20–24-vuotiaat, joiden osuus työikäisistä oli viisi prosenttia. Työikäisten koulutusta tarkastellaan korkeimman suoritettun tutkinnon mukaisesti. Kaikista työikäisistä 21 prosenttia oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Korkeakoulutettujen osuus oli suurin (29 prosenttia) 45–54-vuotiaissa, kun 35–44- ja 55–64-vuotiaiden ryhmissä korkeakoulutettuja oli hieman alle viidennes. Toisen asteen koulutuksen suorittaneita oli kaikista työikäisistä 57 prosenttia ja 20 vuotta täyttäneistä 61 prosenttia. Alle 20-vuotiaista lähes kaikki ovat koululaisia tai opiskelijoita ja siten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. 20 vuotta täyttäneistä työikäisistä 16 prosenttia ei ollut suorittanut perusasteen jälkeistä tutkintoa. Pelkästään perusasteen suorittaneiden osuus oli suurin 45–54-vuotiaissa, hieman yli 17 prosenttia, kun muissa ikäryhmissä osuus oli 13–17 prosenttia. (Taulukko 2.)

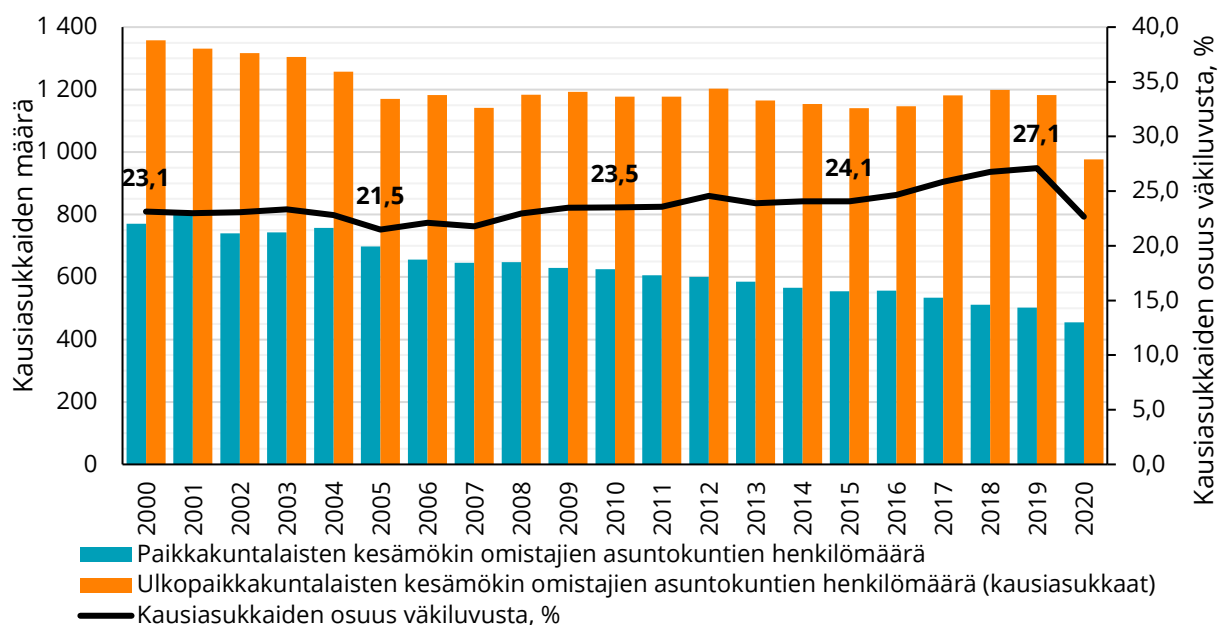
¹⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Taulukko 2. Tohmajärven 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne¹⁹.

Koulutusaste	N	Ikäryhmä, %						
		15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–64	15–64
Toinen aste	1 322	8,8	80,0	65,9	62,4	53,6	61,3	57,1
Alin korkea-aste	182	0,0	0,0	0,0	1,0	12,8	13,8	7,9
Alempi korkea-aste	201	0,0	4,5	16,1	15,8	10,2	3,8	8,7
Ylempi korkeakouluaste	102	0,0	0,0	2,9	7,2	5,8	4,2	4,4
Tutkijakoulutusaste	5	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	0,3	0,2
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	504	91,2	15,5	15,1	13,4	17,3	16,6	21,8
Yhteensä N/%	2 316	100	100	100	100	100	100	100

2.6 KAUSIASUKKAAT

Kausiasutuksen merkitys kunnan elinvoimalle kasvaa väestöään menettävillä alueilla. Tohmajärvellä kausiasukkaiden (ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien asuntokuntien henkilömäärä) määrä vähentyi 176 henkilöllä (–13 %) vuosina 2000–2019. Samanaikaisesti paikkakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien asuntokuntien henkilömäärä vähentyi noin 300 henkilöllä (–35 %). Kausiasukkaiden määrän pienentyminen selittyy mökkien omistajien asuntokuntien koon pienenemisellä, sillä mökkien määrä pysyi lähes samana koko tarkastelujakson. Kausiasukkaiden määrä suhteessa kunnan vakituiseen asutukseen kasvoi hiukan vuosina 2000–2019, mikä johtui ennen kaikkea vakituiseen väestön määrän vähenemisestä. Vuonna 2020 mökkien ja kausiasukkaiden määrä väheni merkittävästi, mutta tähän vaikutti rakennusluokituksen tilastoinnin muutokset²⁰. (Kuvio 14.)



Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituiseen asutukseen Tohmajärvellä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²¹.

¹⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutusrakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-4586. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 10.10.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/vkour>

²⁰ Tilastokeskuksen rakennusten tilastoissa otettiin vuonna 2021 käyttöön Rakennusluokitus 2018. Uudessa luokituksessa kesämökkien laskentatapa uudistui, mikä selittää pudotuksen vuoden 2020 mökkimäärässä.

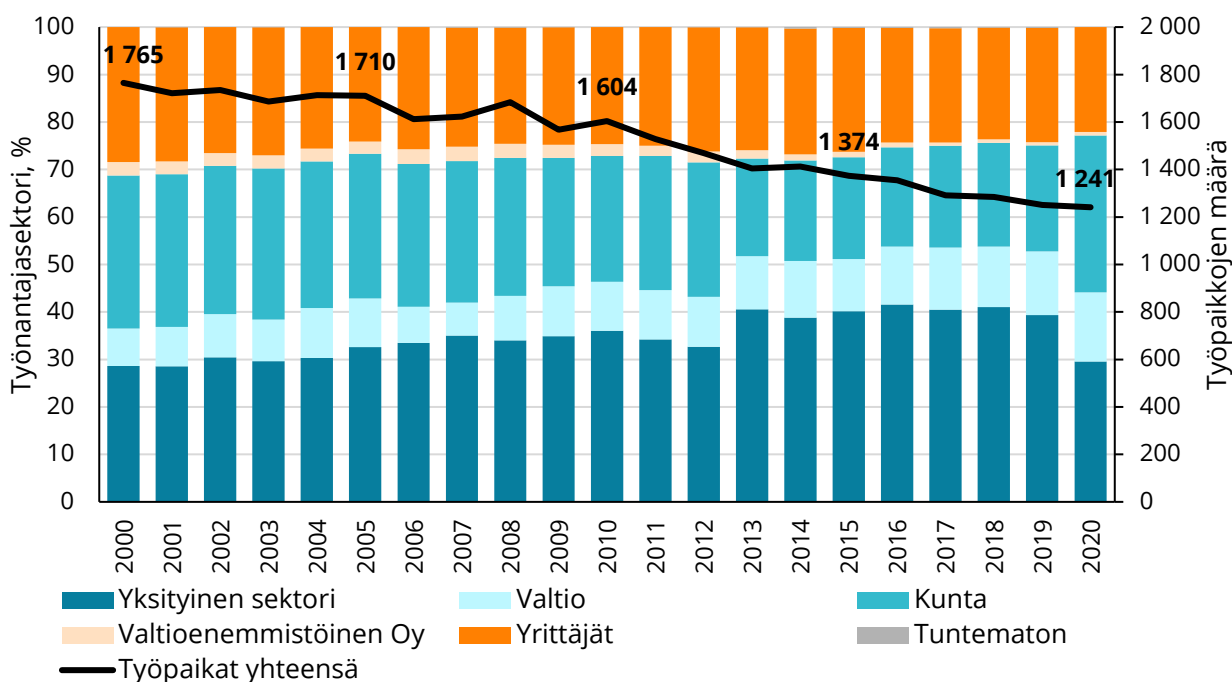
²¹ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

3 TYÖLLISTYMISMAHDOLLISUUDET

3.1 TYÖPAIKAT

Kuten väestö, myös työpaikkojen (alueella työssäkäyvien) määrä vähentyi Tohmajärvellä vuosina 2000–2020. Parhaimmillaan vuonna 2000 Tohmajärven alueella oli 1 765 työpaikkaa, mutta vuoteen 2020 mennessä työpaikkojen määrä vähentyi 1 241:een. Työpaikkojen määrä vähentyi 20 vuodessa melkein kolmanneksella (524 työpaikalla). Kuntasektorin työpaikat vähentyivät 159:llä (28 %). Myös yksityiseltä sektorilta vähentyi suuri määrä työpaikoja (138 työpaikka, –27 %). Valtioenemmistöisten osakeyhtiöiden työpaikat vähentyivät 50:stä yhdeksään. Valtion työpaikkojen määrä lisääntyi 42:lla eli 30 prosentilla. Yrittäjien määrä vähentyi melkein puolella (–228). (Kuvio 15, Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto.)

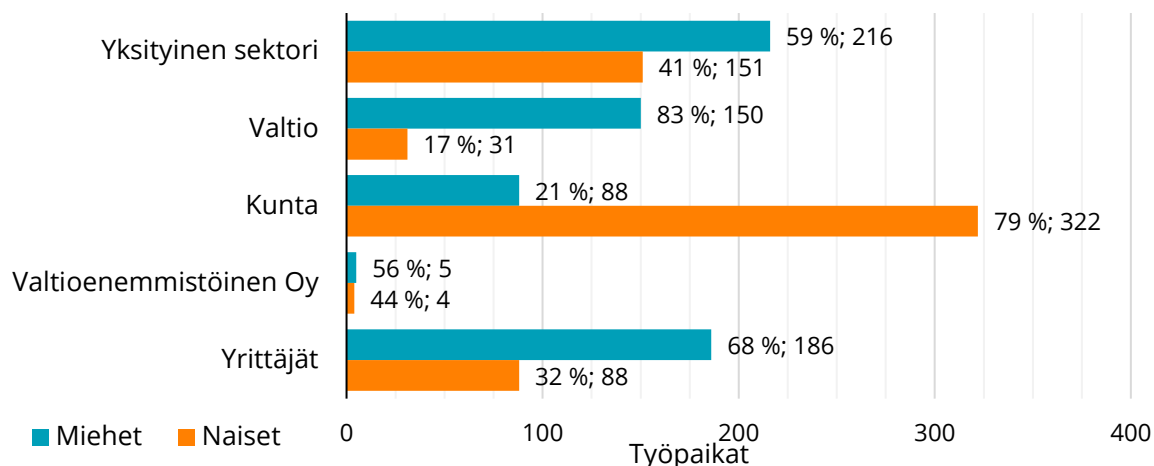
Tohmajärven työnantajasektoreiden osuuksissa ei ollut suuria muutoksia vuosina 2000–2020. Valtion työpaikkojen osuus kasvoi kahdeksasta prosentista 15 prosenttiin. Yksityisen sektorin ja kuntasektorin työpaikkojen osuuden muutokset olivat vain prosenttiyksikön luokkaa. Yrittäjien osuus pienentyi kuudella prosenttiyksiköllä 28 prosentista 22 prosenttiin. (Kuvio 15.)



Kuvio 15. Tohmajärven alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä sekä työnantajasektoreiden osuus työpaikoista vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²².

Tohmajärven alueella työssäkäyvistä oli miehiä 52 prosenttia. Naisten työpaikat keskittyivät kuntasektorille ja yksityiselle sektorille. Miehet työllistyivät eniten yksityiselle sektorille, valtiosektorille ja yrittäjiksi. Alueella työssäkäyvien työnantajasektorit eriytyivät sukupuolen mukaan siten, että kuntasektori oli naisvaltainen (naisia 79 %) ja valtiosektori miesvaltainen (miehiä 83 %). Myös yrittäjistä suurin osa (68 %) oli miehiä. (Kuvio 16.)

²² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>



Kuvio 16. Tohmajärven alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²³

Valtaosa Tohmajärven työpaikoista (72 %) vuonna 2020 oli palvelualoilla. Alkutuotannon osuus oli 16 prosenttia, jalostuksen 11 prosenttia ja työpaikoista yhden prosentin toimiala oli tuntematon. Tohmajärven työpaikoista 600 eli lähes puolet sijaitsi vuonna 2020 Kemien alueella. Toinen merkittävä työpaikkakeskittymä oli Värtsilän alue (270 työpaikkaa, 22 %), jossa Rajavartiolaitos on suuri työllistäjä. Tikkalan sekä Aseman alueilla sijaitsi kolme prosenttia työpaikoista, kun muilla alueilla osuus oli korkeintaan pari prosenttia. Kolmella alueella työpaikkoja oli alle kymmenen kullakin. Työpaikoista 137:lle ei pystytty antamaan koordinaatteja, joten niitä ei ole sijoitettu millekään alueelle, mutta ne sisältyvät koko kunnan tilastoon. (Taulukko 3, Kartta 4.)

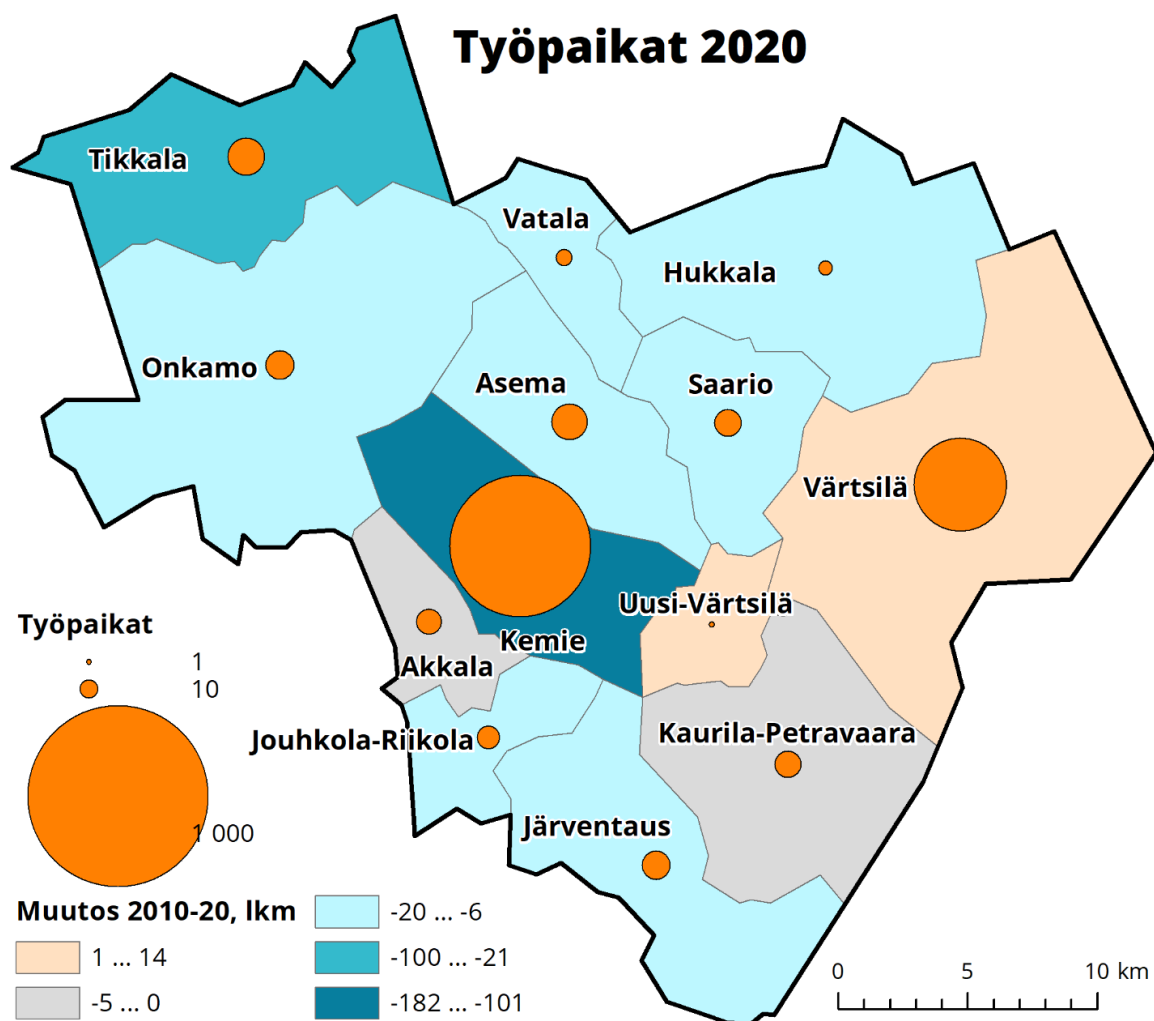
Taulukko 3. Tohmajärven työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁴.

Kunnan osa-alue	Työpaikat		Osuus alueen työpaikoista, %			
	N	%	Alkutuotanto	Jalostus	Palvelut	Tuntematon
Yhteensä	1 241	100,0	16,0	10,6	72,3	1,0
Kemie	612	49,3	5,1	14,5	80,4	0,0
Asema	40	3,2	7,5	32,5	60,0	0,0
Saario	22	1,8	86,4	13,6	0,0	0,0
Vatala	8	0,6	50,0	50,0	0,0	0,0
Hukkala	6	0,5	100,0	0,0	0,0	0,0
Akkala	19	1,5	84,2	0,0	15,8	0,0
Jouhkola-Riikola	16	1,3	31,3	25,0	43,8	0,0
Uusi-Värtsilä	1	0,1	0,0	100,0	0,0	0,0
Kaurila-Petravaara	21	1,7	76,2	0,0	23,8	0,0
Järventaus	25	2,0	92,0	0,0	8,0	0,0
Onkamo	25	2,0	16,0	28,0	56,0	0,0
Tikkala	42	3,4	14,3	19,0	66,7	0,0
Värtsilä	267	21,5	10,9	0,7	88,4	0,0
Tuntematon	137	11,0	27,0	0,7	62,8	9,5

²³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

²⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Vuosina 2010–2020 työpaikkojen määrä vähentyi koko Tohmajärven alueella 363 työpaikalla (–23 %). Puolet työpaikoista hävisi Kemien alueelta, josta vähentyi 182 työpaikkaa (–23 %). Tikkalassa työpaikkojen määrä vähentyi noin 30:llä (–43 %), Aseman sekä Järventauksen alueilla 16:lla ja Saarion alueella 12 työpaikalla. Kuudelta muulta alueelta hävisi yhdestä kymmeneen työpaikkaa kultakin. Työpaikkojen määrä kasvoi Värtsilän alueella, jonne syntyi 14 uutta työpaikkaa (+6 %). Uuteen-Värtsilään syntyi yksi uusi työpaikka. Työpaikkojen määrän muutokset olivat enimmäkseen varsin vähäisiä, mutta työpaikkojen pienen kokonaismäärän vuoksi suhteelliset muutokset ovat merkittäviä. (Kartta 4.)



Kartta 4. Tohmajärven työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁵.

Taulukossa 4 on esitetty Tohmajärven työpaikkojen toimialajakauma vuoden 2019 lopussa. Siinä on nostettu esiin Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa (2022–2025) mainitut maakunnan elinkeinorakenteen avaintoimialat metsäbiotalous, kaivannaisala, teknologiateollisuus, maatalous- ja elintarvikeala, matkailu ja luovat alat. Näiden painopistealojen yhteenlaskettu osuus Tohmajärven työpaikoista vuonna 2019 oli noin 25 prosenttia. Lisäksi taulukossa on muita merkittävästi työllistäviä toimialoja. Terveys- ja sosiaalipalvelut on eniten työllistävä toimiala Tohmajärvellä.

²⁵ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Vuonna 2019 palvelualan työpaikoista 57 prosenttia oli naistyöpaikkoja, ja naistyöpaikoista 81 prosenttia oli palveluissa. Terveys- ja sosiaalipalveluissa naistyöntekijöiden osuus oli 93 prosenttia. Miesten työpaikat jakautuivat tasaisemmin eri toimialoille. Julkisen sektorin työpaikat ovat kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien takia samantyyppisiä kaikissa kunnissa, mutta yksityisen sektorin työpaikat, joissa enemmistö miehistä toimii, ovat eriytyneet toimialaltaan kunta ja -aluetasolla. Työmarkkinoiden sukupuolisegregaatio jäykistää työmarkkinoita ja myös vaikeuttaa osaavan työvoiman saatavuutta. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Tohmajärven työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²⁶.

Toimiala	Työ- paikat	Toimialan osuus työpai- koista, %	Toimialan osuus miesten työpai- koista, %	Toimialan osuus naisten työpai- koista, %	Naistyö- paikko- jen osuus, %
Kaikki toimialat yhteensä	1 251	100,0	100,0	100,0	48,9
Metsätalous- ja teollisuus	28	2,2	3,8	0,7	14,3
02 Metsätalous ja puunkorjuu	20	1,6	2,7	0,5	15,0
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	8	0,6	1,1	0,2	12,5
Teknologia- ja materiaaliteollisuus	51	4,1	7,4	0,7	7,8
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	6	0,5	0,9		0,0
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	39	3,1	5,6	0,5	7,7
32 Muu valmistus	2	0,2	0,2	0,2	50,0
33 Koneiden ja laitteiden korjaus	4	0,3	0,6		0,0
Kaivannaistoiminta ja -jalostus	4	0,3	0,5	0,2	25,0
B Kaivostoiminta ja louhinta	3	0,2	0,5		0,0
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	1	0,1		0,2	100,0
Matkailu	23	1,8	0,3	3,4	91,3
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	23	1,8	0,3	3,4	91,3
Ruoka	206	16,5	19,7	13,1	38,8
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	188	15,0	18,0	11,9	38,8
10 Elintarvikkeiden valmistus	4	0,3	0,5	0,2	25,0
11 Juomien valmistus	14	1,1	1,3	1,0	42,9
Muu jalostus	59	4,7	8,6	0,7	6,8
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	11	0,9	1,7		0,0
F Rakentaminen	48	3,8	6,9	0,7	8,3
Palvelut	880	70,3	59,8	81,4	56,6
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	82	6,6	6,1	7,0	52,4
H Kuljetus ja varastointi	76	6,1	9,4	2,6	21,1
J Informaatio ja viestintä	2	0,2	0,3		0,0

²⁶ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

L Kiinteistöalan toiminta	8	0,6	0,6	0,7	50,0
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	26	2,1	2,2	2,0	46,2
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	53	4,2	4,2	4,2	49,1
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; paikallinen sosiaalivakuutus	209	16,7	24,6	8,5	24,9
P Koulutus	104	8,3	3,6	13,2	77,9
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	239	19,1	2,8	36,1	92,5
R Taiteet, viihde ja virkistys	5	0,4	0,2	0,7	80,0
S Muu palvelutoiminta	43	3,4	2,5	4,4	62,8
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	4	0,3		0,7	100,0
X Toimiala tuntematon	29	2,3	3,3	1,3	27,6

Yritysten henkilöstömääriä ja liikevaihtoa tarkastellaan Tohmajärven kaikkien päätoimialojen (kirjaintaso) ja tärkeimpien 2-numerotasoisten toimialojen osalta. Tohmajärvellä oli vuonna 2020 yhteensä 399 yritysten toimipaikkaa. Toimipaikoista puolet (197) oli alkutuotannossa. Näistä alkutuotannon toimipaikoista lähes puolet toimi kasvinviljelyn ja kotieläintalouden parissa ja hieman yli 40 prosenttia oli metsätaloudessa ja puunkorjuussa. Seuraavaksi eniten Tohmajärvellä oli rakentamisen sekä tukku- ja vähittäiskaupan toimipaikkoja. Henkilöstömäärällä mitattuna Tohmajärvellä toimivien yritysten toimipaikat ovat pieniä, sillä vuonna 2020 niissä oli henkilöstöä keskimäärin 1,3 henkilöä toimipaikkaa kohden. Yritysten toimipaikoissa Tohmajärvellä työskenteli yhteensä 535 henkilöä. Eniten henkilöstöä oli maa- ja metsätalouden toimialoilla sekä teollisuudessa, joilla työskenteli yhteensä 46 prosenttia yritysten toimipaikkojen henkilöstöstä. Näiden lisäksi merkittäviä työllistäjiä olivat myös tukku- ja vähittäiskaupan, kuljetuksen ja varastoinnin sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen toimipaikat. (Taulukko 5.)

Tohmajärvellä sijaitsevien yritysten toimipaikkojen yhteenlaskettu liikevaihto oli 71,7 miljoonaa euroa vuonna 2020. Liikevaihdosta 34 prosenttia syntyi tukku- ja vähittäiskaupassa. Vähittäiskaupan liikevaihto toimipaikkaa kohden oli noin 1,4 miljoonaa euroa. Kaikkien toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli noin 180 000 euroa. Henkilöstömäärään suhteutettuna liikevaihto oli suurinta tukkukaupassa (576 000 €) sekä vähittäiskaupassa (345 000 €). Seuraavaksi suurinta liikevaihto oli kiinteistöalan toimipaikoissa. Tohmajärven yritysten toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli 133 000 euroa työntekijää kohden. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Tohmajärvellä toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁷. (. = salainen tieto)

Toimiala	Toi- mi- paik- koja	Henki- löstön lkm. yh- teensä	Liike- vaihto 1 000 €	Henki- löstö/ toimi- paikka	Liike- vaihto/ toimi- paikka 1 000 €	Liike- vaihto/ henkilö 1 000 €
Toimialat yhteensä*)	399	535	71 731	1,3	179,8	133,3
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	197	165	3 310	0,8	16,8	20,1
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	115	135	0	1,2	0,0	0,0
02 Metsätalous ja puunkorjuu	82	30	3 310	0,4	40,4	110,3
B Kaivostoiminta ja louhinta	3	2	280	0,7	93,3	140,0
C Teollisuus	21	80	9 569	3,8	455,7	119,6
10 Elintarvikkeiden valmistus	4	3	179	0,8	44,8	59,7
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus (pl. huonekalut)	6	8	490	1,3	81,7	61,3
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	3	0	744	0,0	248,0	0,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesi	4	11	2 276	2,8	569,0	206,9
F Rakentaminen	38	42	7 022	1,1	184,8	167,2
41 Talonrakentaminen	15	16	3 212	1,1	214,1	200,8
42 Maa- ja vesirakentaminen	4	7	1 005	1,8	251,3	143,6
43 Erikoistunut rakennustoiminta	19	19	2 805	1,0	147,6	147,6
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	31	72	24 558	2,3	792,2	341,1
45 Moottoriajoneuvojen tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus	10	9	1 912	0,9	191,2	212,4
46 Tukkukauppa	6	4	2 304	0,7	384,0	576,0
47 Vähittäiskauppa	15	59	20 341	3,9	1356,1	344,8
H Kuljetus ja varastointi	29	72	13 092	2,5	451,4	181,8
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	7	3	477	0,4	68,1	159,0
55 Majoitus	4	1	100	0,3	25,0	100,0
56 Ravitsemistoiminta	3	2	377	0,7	125,7	188,5
J Informaatio ja viestintä	2	.	.	.	.	.
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1	.	.	.	.	.
L Kiinteistöalan toiminta	14	5	1 581	0,4	112,9	316,2
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	10	19	3 122	1,9	312,2	164,3
69 Lakiasiain- ja laskentatoimen palvelut	5	3	295	0,6	59,0	98,3
74 Muut erikoistuneet palvelut liike-elämälle	3	.	.	.	.	.
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	12	5	502	0,4	41,8	100,4
P Koulutus	2	.	.	.	.	.
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	16	54	4 608	3,4	288,0	85,3
86 Terveyspalvelut	10	8	816	0,8	81,6	102,0
S Muu palvelutoiminta	9	5	444	0,6	49,3	88,8

*) Liikevaihto yhteensä sisältää myös toimipaikat, joista tiedot salattu

²⁷ <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>

Kunnassa olevien työpaikkojen jakautumista eri yrityskokoluokkiin kuvataan keskittymistilastolla. Työpaikkojen jakautuminen eri yrityskokoluokkiin kuvaa yritysten roolia työllistäjinä sekä esimerkiksi sitä, kuinka riippuvainen kunnan työllisyystilanne on muutamasta suuresta työllistäjästä. Yrityksen kokoluokka ilmaisee sen kaikkien toimipaikkojen (myös muissa kunnissa ja maissa) yhteenlasketun henkilöstömäärän. Henkilöstön lukumäärä -sarakkeessa on ilmoitettu Tohmajärvellä sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstömäärä. Suurin osa Tohmajärvellä toimineista yrityksistä oli vuonna 2020 pieniä. Tohmajärvellä toimivien yritysten työntekijöistä 64 prosenttia työskenteli mikroyrityksissä (alle 10 henkilöä) ja 18 prosenttia pienissä yrityksissä (10–49 henkilöä). Keskisuurissa (50–249 henkilöä) yrityksissä työskenteli kahdeksan prosenttia ja suuryritysten (yli 249 henkilöä) toimipaikoissa vain neljä prosenttia. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Tohmajärven yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁸.

Yrityksen koko henkilöstömäärän mukaan	Yritysten lukumäärä	Toimipaikkojen lukumäärä	Henkilöstön lukumäärä yhteensä	Osuus henkilöstöstä, %
0	186	186	17	3
1	110	111	104	19
2	44	44	87	16
3–4	28	28	94	17
5–9	11	11	65	12
10–19	9	9	90	17
20–49	1	1	3	1
50–99	3	4	7	1
100–149	1	1	6	1
150–199	1	1	42	8
200–249				
250–499				
500–999				
1000–	3	3	23	4
Yhteensä	397	399	538	100

Kunnan työpaikkaomavaraisuus kuvaa alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) ja alueella asuvien työllisten välistä määrällistä suhdetta²⁹. Työpaikkaomavaraisuuden ollessa yli sata, alueella on enemmän työpaikkoja kuin työllisiä. Vuonna 2019 Tohmajärven työpaikkaomavaraisuusaste oli 85,7 prosenttia. Naisten työpaikkaomavaraisuusaste (87,3 %) oli korkeampi kuin miesten (84,2 %). Tohmajärven työpaikkaomavaraisuusaste oli alhainen rakentamisessa (46 %) ja teollisuudessa (52 %). Työpaikkaomavaraisuusaste oli suurta julkisessa hallinnossa ja maapuolustuksessa (229 %) ja koulutuksessa (146 %). (Taulukko 7.)

²⁸ <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>

²⁹ Työpaikkaomavaraisuusaste=alueella työssäkäyvät/alueella asuvat työlliset *100

Taulukko 7. Tohmajärven työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.

Toimiala	Työlli- set, lkm.	Työ- paikat, lkm.	Työpaikkaomavarai- suusaste, %		
			Yh- teensä	Mie- het	Nai- set
Kaikki toimialat yhteensä	1 460	1 251	85,7	84,2	87,3
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	221	208	94,1	88,0	107,0
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	182	188	103,3	100,0	109,0
02 Metsätalous ja puunkorjuu	39	20	51,3	48,6	75,0
B Kaivostoiminta ja louhinta	9	3	33,3	37,5	0,0
C Teollisuus	148	78	52,7	54,6	44,8
10 Elintarvikkeiden valmistus	9	4	44,4	100,0	16,7
11 Juomien valmistus	11	14	127,3	160,0	100,0
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	13	8	61,5	63,6	50,0
17 Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	2	0	0,0	0,0	0,0
22 Kumi -ja muovituotteiden valmistus	7	0	0,0	0,0	0,0
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	7	1	14,3	0,0	100,0
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	18	6	33,3	35,3	0,0
26 Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus	1	0	0,0	0,0	0,0
27 Sähkölaitteiden valmistus	8	0	0,0	0,0	0,0
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	46	39	84,8	81,8	150,0
33 Koneiden ja laitteiden korjaus	10	4	40,0	44,4	0,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	16	11	68,8	68,8	0,0
F Rakentaminen	104	48	46,2	44,0	100,0
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	128	82	64,1	55,7	74,1
H Kuljetus ja varastointi	109	76	69,7	65,2	94,1
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	37	23	62,2	50,0	63,6
J Informaatio ja viestintä	12	2	16,7	50,0	0,0
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	8	0	0,0	0,0	0,0
L Kiinteistöalan toiminta	9	8	88,9	100	80
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	51	26	51	43,8	63,2
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	66	53	80,3	87,1	74,3
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	91	209	229,7	348,9	113
P Koulutus	71	104	146,5	121,1	155,8
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	285	239	83,9	85,7	83,7
R Taiteet, viihde ja virkistys	8	5	62,5	50	66,7
S Muu palvelutoiminta	54	43	79,6	80	79,4
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	4	4	100	0	100
X Toimiala tuntematon	29	29	100	100	100

Tohmajärven alueella työssäkäyvistä 67 prosenttia oli tohmajärveläisiä ja kolmannes oli ulkopaikkakuntalaisia vuonna 2020. Kunnan alueella käytiin työssä eniten Joensuusta ja Kiteeltä. Lukumääräisesti eniten ulkopaikkakuntalaisia työskenteli julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen (177), koulutuksen (62), terveys- ja sosiaalipalvelujen (57) ja kuljetuksen ja varastoinnin (28) toimialoilla. Alueella työssäkäyvien ulkopaikkakuntalaisten osuus oli suurin julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen (72 %) ja koulutuksen (67 %) toimialoilla. Teollisuuden, tukku- ja vähittäiskaupan sekä kuljetuksen ja varastoinnin toimialoilla työssäkäyvistä noin kolmannes oli ulkopaikkakuntalaisia. (Taulukko 8.)

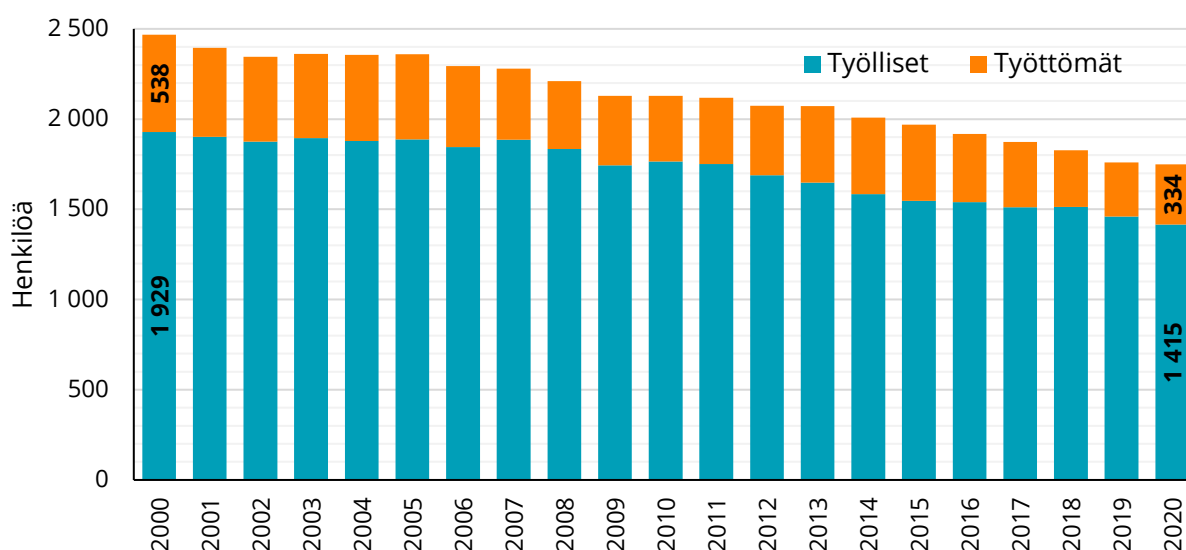
Taulukko 8. Tohmajärven alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³⁰. (prosenttia alueella työssäkäyvistä)*

Toimiala	Tohma- järvi	Sisäänpendelöijät					Yht. N	%*
		Joensuu	Kitee	Kontio- lahti	Muut kunnat			
Yhteensä	828	202	113	30	68	413		33,3
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	185	2	7	2	3	14		7,0
B Kaivostoiminta ja louhinta	3	0	0	0	0	0		0,0
C Teollisuus	38	8	12	1	3	24		38,7
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	9	1	0	1	4	6		40,0
F Rakentaminen	46	1	2	1	2	6		11,5
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori- ajoneuvojen korjaus	49	9	12	0	3	24		32,9
H Kuljetus ja varastointi	57	15	5	2	6	28		32,9
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	23	1	0	0	0	1		4,2
J Informaatio ja viestintä	1	0	0	0	0	0		0,0
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1	0	0	0	0	0		0,0
L Kiinteistöalan toiminta	5	2	0	0	0	2		28,6
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	17	1	1	0	1	3		15,0
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	57	0	1	1	0	2		3,4
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	69	101	31	16	29	177		72,0
P Koulutus	30	36	12	5	9	62		67,4
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	173	21	28	1	7	57		24,8
R Taiteet, viihde ja virkistys	6	0	0	0	1	1		14,3
S Muu palvelutoiminta	42	4	2	0	0	6		12,5
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	4	0	0	0	0	0		0,0
Tuntematon	13	0	0	0	0	0		0,0

³⁰ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

3.2 TYÖVOIMA

Tohmajärvellä asui vuoden 2020 lopussa pääasiallisen toiminnan mukaan 1 749 työvoimaan kuuluvaa henkilöä. Heistä yli 1 400 oli työllisiä ja yli 300 työttömiä. Työvoiman määrä pienentyi vuodesta 2000 yli 700 henkilöllä (–29 %). Työllisten määrä vähentyi 27 prosentilla ja työttömien määrä 38 prosentilla. Tohmajärven työllisestä työvoimasta 79 prosenttia oli vuonna 2019 palkansaajia. Kymmenen prosenttia oli maa- ja metsätalousyrittäjiä ja 12 prosenttia muiden alojen yrittäjiä. Työllisistä 48 prosenttia oli naisia. Miehet olivat naisia useammin ammattiasemaltaan yrittäjiä. Työllisistä miehistä toimi yrittäjinä 27 prosenttia ja työllisistä naisista vain 14 prosenttia. Myös palkankansaaajanaisten ja -miesten sosioekonomisessa asemassa oli eroja. Naisista suurin osa oli toimihenkilöitä ja miehistä työntekijöitä. (Kuvio 17, Taulukko 9.)



Kuvio 17. Tohmajärvellä asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti³¹.

Taulukko 9. Tohmajärven työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³².

Työllisten ammattiasema	Työllisten määrä	Osuus työllisistä, %		
		Kaikista	Naisista	Miehistä
Yrittäjät	308	21,1	14,4	27,3
- Maa- ja metsätalousyrittäjät	139	9,5	7,1	11,7
- Muut yrittäjät	169	11,6	7,3	15,5
Palkansaajat	1152	78,9	85,6	72,7
Työlliset yhteensä	1460	100,0	100,0	100,0
Palkansaajien sosioekonominen asema	Palkansaajien määrä	Osuus työllisistä, %	Osuus palkansaajista, %	
			Naisista	Miehistä
- Ylemmät toimihenkilöt	141	9,7	13,7	10,7
- Alemmat toimihenkilöt	479	32,8	61,3	20,1
- Työntekijät	508	34,8	22,8	67,2
- Tuntematon	24	1,6	2,2	2,0
Palkansaajat yhteensä	1 152	78,9	100,0	100,0

³¹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

³² https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Vuonna 2020 Tohmajärven työllisistä joka viides työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa. Seuraavaksi eniten tohmajärveläisiä työllistivät maa- ja metsätalous (15 %), teollisuus (10 %) sekä tukku- ja vähittäiskauppa (9 %). Myös kuljetus ja varastointi (8 %), rakentaminen (7 %), julkinen hallinto ja maanpuolustus (6 %), koulutus (5 %) sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminta (5 %) olivat tärkeitä työllistäjiä. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Tohmajärven työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³³.

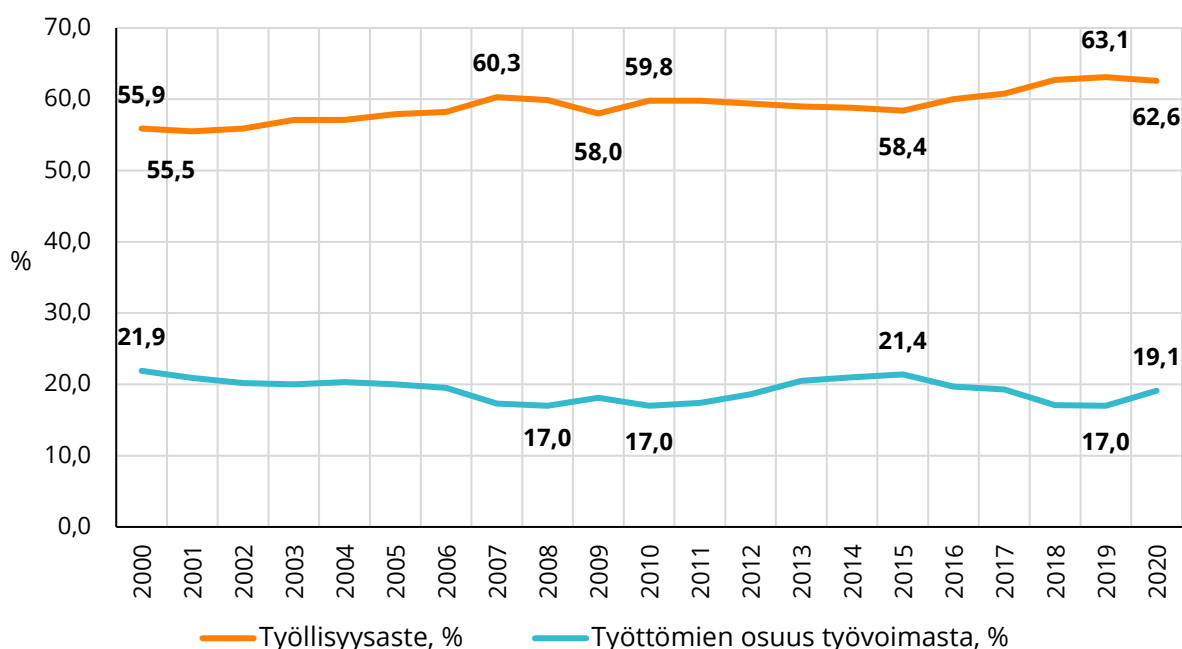
Toimiala	Koulutusaste, %				Yhteensä	
	Toi- nen aste	Alin / alempi korkea- aste	Ylempi kor- kea-/ tutki- jakoulutus- aste	Vain perus- aste	N	%
Yhteensä	60,9	21,4	6,1	11,6	1 460	100,0
A Maa-, metsä- ja kalatalous	64,7	19,9	2,3	13,1	221	15,1
B Kaivostoiminta ja louhinta	66,7	0,0	11,1	22,2	9	0,6
C Teollisuus	70,9	16,2	2,0	10,8	148	10,1
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesi- huolto, jätehuolto	62,5	12,5	0,0	25,0	16	1,1
F Rakentaminen	80,8	6,7	0,0	12,5	104	7,1
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori- ajoneuvojen korjaus	64,8	14,1	2,3	18,8	128	8,8
H Kuljetus ja varastointi	65,1	8,3	1,8	24,8	109	7,5
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	70,3	10,8	0,0	18,9	37	2,5
J Informaatio ja viestintä	50,0	50,0	0,0	0,0	12	0,8
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	37,5	50,0	12,5	0,0	8	0,5
L Kiinteistöalan toiminta	44,4	33,3	0,0	22,2	9	0,6
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekni- nen toiminta	47,1	37,3	5,9	9,8	51	3,5
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	68,2	15,2	0,0	16,7	66	4,5
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	52,7	33,0	13,2	1,1	91	6,2
P Koulutus	23,9	22,5	52,1	1,4	71	4,9
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	55,1	35,1	5,3	4,6	285	19,5
R Taiteet, viihde ja virkistys	25,0	50,0	25,0	0,0	8	0,5
S Muu palvelutoiminta	50,0	22,2	7,4	20,4	54	3,7
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	100,0	0,0	0,0	0,0	4	0,3
Tuntematon	82,8	3,4	3,4	10,3	29	2,0

Hieman yli neljäsosa Tohmajärven työllisestä työvoimasta oli vuonna 2020 korkeakoulutet-
tuja. Toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli 61 prosenttia ja 12 prosentilla ei ollut perus-
asteen jälkeistä tutkintoa. Määrällisesti eniten korkeakoulutettuja työskenteli terveys- ja so-
siaalipalveluissa (115), koulutuksessa (53), maa-, metsä- ja kalataloudessa (49) sekä julki-
sessä hallinnossa ja maanpuolustuksessa (42). Korkeakoulutettujen osuus oli suurinta kou-
lutuksen (75 %), taiteen, viihteen ja virkistykseen (75 %) sekä rahoitus- ja vakuutustoiminnan

³³ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

toimialoilla (63 %). Tosin kaksi jälkimmäistä toimialaa työllistivät kumpikin alle 10 henkilöä. Lisäksi julkisessa hallinnon ja informaation ja viestinnän toimialojen työntekijöistä noin puolet oli korkeakoulutettuja sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa useampi kuin joka kolmas. Muilla aloilla enemmistö oli korkeintaan toisen asteen koulutuksen suorittaneita. Määrällisesti eniten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevia työllisiä oli maa- ja metsätalouden, kuljetuksen ja varastoinnin sekä tukku- ja vähittäiskaupan toimialoilla. (Taulukko 10.)

Tohmajärven työllisyysasteen trendi oli nouseva koko tarkasteluajanjakson. Tarkastelujakson alin työllisyysaste (55,5 %) oli vuonna 2001 ja korkein (63,1 %) vuonna 2019. Sen jälkeen työllisyysaste laski hiukan. Työllisyysasteen nousu ei kuitenkaan ole seurausta työllisten määrän kasvusta, vaan siihen on oleellisesti vaikuttanut työikäisten määrän väheneminen. Työttömyys oli korkealla tasolla koko tarkastelujakson ajan. Työttömien osuus työvoimasta oli korkeimmillaan (21,9 %) vuonna 2000. Sen jälkeen työttömyys vähentyi yhtäjaksoisesti vuoteen 2008, jolloin työttömiä oli 17 prosenttia työvoimasta. Koronapandemian aikana vuonna 2020 työttömien osuus työvoimasta oli kaksi prosenttiyksikköä edellistä vuotta korkeampi. (Kuvio 17, Kuvio 18.)



Kuvio 18. Tohmajärven työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta³⁴ vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, StatFin, Kuntien avainluvut³⁵.

Työ- ja elinkeinoministerin työnvälitystilaston mukaan lokakuussa 2022 Tohmajärvellä oli 233 työtöntä työnhakijaa, mikä oli vähemmän kuin samana ajankohtana edellisenä vuonna. Lokakuussa 2022 työttömien osuus työvoimasta oli 13,3 prosenttia, joten työttömien osuus työvoimasta vähentyi lähes yhdellä prosenttiyksiköllä vuotta aiempaan verrattuna. Koko Pohjois-Karjalassa työttömien osuus työvoimasta oli 11,8 prosenttia. Lokakuussa 2022 Tohmajärvellä työttömistä oli miehiä 58 prosenttia ja pitkäaikaistyöttömiä 34 prosenttia.

³⁴ Työllisyysaste on 18–64-vuotiaiden työllisten osuus samanikäisestä väestöstä. Työvoimaan kuuluvat 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat työllisiä tai työttömiä. Vuodesta 2005 lähtien työllisten alaikäraja on ollut 18 vuotta. Aikasarjan vertailukelpoisuuden vuoksi työttömien osuus työvoimasta on laskettu tässä 18–74-vuotiaasta väestöstä. Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus.

³⁵ <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

Työvoimapalveluissa oli 7,5 prosenttia työvoimasta, ja aktivointiaste³⁶ (36,2 %) oli hieman korkeampi kuin koko Pohjois-Karjalassa (33,2 %). (Taulukko 11.)

*Taulukko 11. Työttömyys Tohmajärvellä lokakuussa 2020,2021 ja 2022*Lähde: TEM, Työnvälitystilasto³⁷.

Työttömyyden avainluvut	10/2020	10/2021	10/2022
Työttömät työnhakijat	304	248	233
TK:n Työssäkäyntitilaston työvoima	1827	1760	1749
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	16,6	14,1	13,3
Työttömät työnhakijat, miehet (% työttömistä)	177 (59 %)	148 (60 %)	136 (58 %)
Työttömät työnhakijat, naiset (% työttömistä)	127 (42 %)	100 (40 %)	97 (42 %)
Alle 20-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	5 (2 %)	7 (3 %)	0
Alle 25-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	18 (6 %)	17 (7 %)	10 (4 %)
Yli 50-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	165 (54 %)	131 (53 %)	132 (57 %)
Vamm./pitkäaik.sair. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	29 (10 %)	23 (9 %)	20 (9 %)
Ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita (% työttömistä)	20 (7 %)	26 (11 %)	27 (12 %)
Pitkäaikaistyöttömät (% työttömistä)	84 (28 %)	84 (34 %)	78 (34 %)
Aktivointiaste laskentapäivänä (%)	32,4	35,8	36,2
-TE-hallinnon palveluissa yhteensä (lkm.)	146	138	132
-TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työvoimasta	8,0 %	7,8 %	7,5 %
-Työvoimakoulutuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	14	15	9
- Valmennuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	..	0	0
-Työllistettynä olevat laskentapäivänä (lkm.)	58	61	70
-Työ- ja koulutuskokeilussa olevat laskentapäivänä (lkm.)	15	13	11
-Vuorotteluvapaasijaiset laskentapäivänä (lkm.)	..	..	..
-Kuntouttavassa työtoiminnassa laskentapäivänä (lkm.)	22	8	10
-Omaehtoisessa opiskelussa laskentapäivänä (lkm.)	34	38	30
Avoimet työpaikat kuukauden laskentapäivänä (lkm.)	20	18	24
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana (lkm.)	14	20	8

Tohmajärven työllisestä työvoimasta yli 800 eli 58 prosenttia työskenteli vuonna 2020 kotikunnassaan ja lähes 600 eli 42 prosenttia kävi työssä Tohmajärven ulkopuolella. Ulospendelöivien eli kotikunnan ulkopuolella työssä käyvien määrä on vaihdellut 600 molemmin puolin vuodesta 2005 alkaen. Tohmajärven alueella työskentelevien määrä puolestaan on pienentynyt joka vuosi. Erityisesti vuosina 2005–2015 Tohmajärvellä työskentelevien määrä vähentyi nopeasti. Tarkasteluajanjaksolla ulospendelöijien osuus lisääntyi 26 prosentista 42 prosenttiin. Tohmajärvi kuuluu Joensuun työssäkäyntialueeseen³⁸. Kunnan työllisistä kävi työssä Joensuussa 19 % prosenttia (271). Kiteellä työskenteli 215 (15 % työllisistä) tohmajärveläistä. Työllisistä 96 prosenttia työskenteli Pohjois-Karjalassa, joten työssäkäynti muissa maakunnissa oli vähäistä. (Kuvio 19, Kartta 5.)

³⁶ Aktivointiaste = TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työttömien työnhakijoiden ja TE-hallinnon palveluissa olevien summasta

³⁷ <https://stat.fi/tilasto/tyonv>

³⁸ Kunta kuuluu keskuskunnan työssäkäyntialueeseen, jos sen työllisestä työvoimasta vähintään 10 prosenttia työllisestä työvoimasta pendelöi keskuskuntaan. Kunta ei kuitenkaan voi kuulua kuin yhteen työssäkäyntialueeseen. Jos siitä pendelöi kahteen kuntaan vähintään 10 prosenttia, se kuuluu silloin siihen työssäkäyntialueeseen, johon siitä pendelöidään enemmän. [Luokitus: Työssäkäyntialueet 2023 | Tilastokeskus \(stat.fi\)](#)



40 https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Tohmajärven työllisen työvoiman pendelöijien määrä ja suhteellinen osuus vaihtelivat toimialoittain. Vuonna 2020 pendelöitiin eniten sosiaali- ja terveystalouden työpaikkoihin (115 työllistä). Teollisuuden toimialan tohmajärveläisistä työllisistä hieman yli kaksi kolman-
nasta kävi työssä kotikuntansa ulkopuolella, pääasiassa Joensuussa ja Kiteellä. Pendelöinti oli määrällisesti ja suhteellisesti suurta myös tukku- ja vähittäiskaupan, kuljetuksen ja varas-
toinnin, rakentamisen, koulutuksen sekä julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen aloilla.

*Taulukko 12. Tohmajärven työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020.
Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti⁴¹. (* prosenttia työllisestä työvoimasta)*

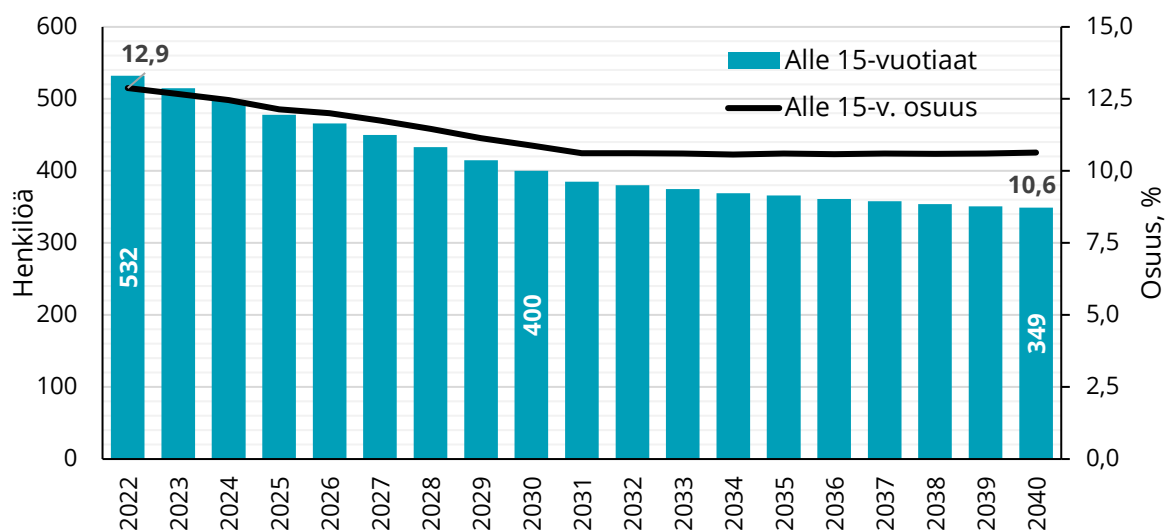
Toimiala	Tohma- järvi	Ulospendelöijät					
		Joensuu	Kitee	Kontio- lahti	Muut kunnat	Yht. N	%*
Yhteensä	828	271	215	22	79	587	41,5
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	185	9	13	1	9	32	14,7
B Kaivostoiminta ja louhinta	3	2	1	0	0	3	50,0
C Teollisuus	38	38	36	7	9	90	70,3
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jääh- dytysliiketoiminta	0	1	0	0	0	1	100,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	9	7	0	0	0	7	43,8
F Rakentaminen	46	26	13	3	10	52	53,1
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori- ajoneuvojen korjaus	49	33	25	0	8	66	57,4
H Kuljetus ja varastointi	57	16	17	3	8	44	43,6
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	23	2	4	0	3	9	28,1
J Informaatio ja viestintä	1	6	4	0	3	13	92,9
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1	1	4	0	0	5	83,3
L Kiinteistöalan toiminta	5	0	0	0	0	0	0,0
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	17	19	8	0	3	30	63,8
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	57	14	5	0	2	21	26,9
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	69	24	5	4	7	40	36,7
P Koulutus	30	19	12	1	5	37	55,2
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	173	50	54	2	9	115	39,9
R Taiteet, viihde ja virkistys	6	3	2	0	0	5	45,5
S Muu palvelutoiminta	42	1	12	1	3	17	28,8
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	4	0	0	0	0	0	0,0
X Tuntematon	13	0	0	0	0	0	0

⁴¹ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS

Väestömäärän ja -rakenteen muutokset vaikuttavat julkisten palvelujen järjestämiseen. Palvelutarpeiden muutokset edellyttävät palvelutarjonnan uudelleenmitoitusta. Tohmajärvellä palvelujen tarjontaa on jouduttu sopeuttamaan siten, että nykyisin lähes kaikki julkiset palvelut sijaitsevat Kemiessä. Myös yksityiset palvelut ovat keskittyneet keskustaajamaan. Kunnassa oli enimmillään 29 kyläkoulua, mutta kasvatus- ja sivistyspalvelut on sittemmin keskitetty Tikkanen koulua ja päiväkotia lukuun ottamatta Kemieen, jossa sijaitsee päiväkotia, ala- ja yläkoulu sekä lukio. Tohmajärven terveysasema palvelee arkisin ja pelastuspalveluista vastaa Pohjois-Karjalan pelastuslaitoksen Tohmajärven paloasema sekä Värtsilän VPK. Keskustaajamassa toimii kunnanvirasto, sosiaalitoimisto, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä useita hoiva- ja hoitokoteja. Sivistyskeskus Ahjossa Kemiessä toimivat peruskoulun ja lukion lisäksi kansalaisopisto, musiikkiopisto ja kirjasto. Vapaa-ajan palveluista keskustaajamassa on nuorisotila, liikuntahalli ja kuntosali sekä erilaisia urheilukenttiä ja kuntoratoja. Sivukylä palvelee kirjastoauto. Kaupallisista palveluista Kemiessä sijaitsee kaksi päivittäistavarakauppaa, Alkon noutopiste, apteekki, posti sekä kaksi polttoaineen jakelupistettä. Lisäksi Värtsilässä toimii asiamiesposti.

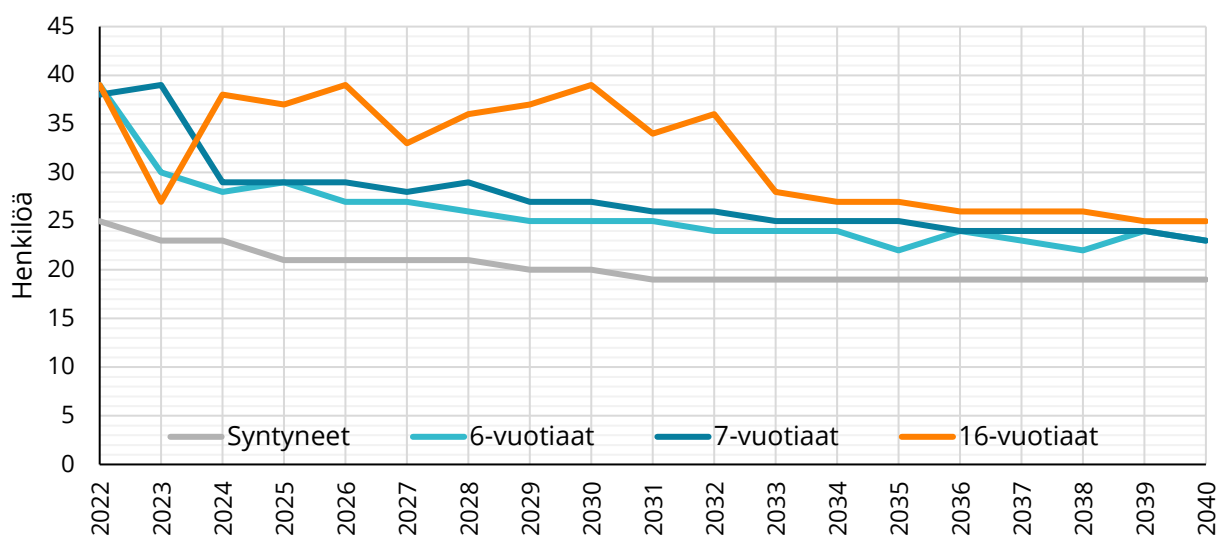
Kasvatus- ja opetuspalvelujen tarpeen määrittää lasten määrä. Tilastokeskus ennustaa Tohmajärven alle 15-vuotiaan väestön määrän vähenevän. Vuoden 2022 lopussa Tohmajärvellä arvioitiin olevan 532 alle 15-vuotiasta lasta. Määrän ennustetaan vähenevän vuoteen 2030 mennessä 400:aan ja vuoteen 2040 mennessä 349 lapseen. Lasten määrän vähenemisen ennustetaan jatkuvan 2020-luvulla nopeana ja hidastuvan 2030-luvulla. (Kuvio 20.)



Kuvio 20. Tohmajärven alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste⁴².

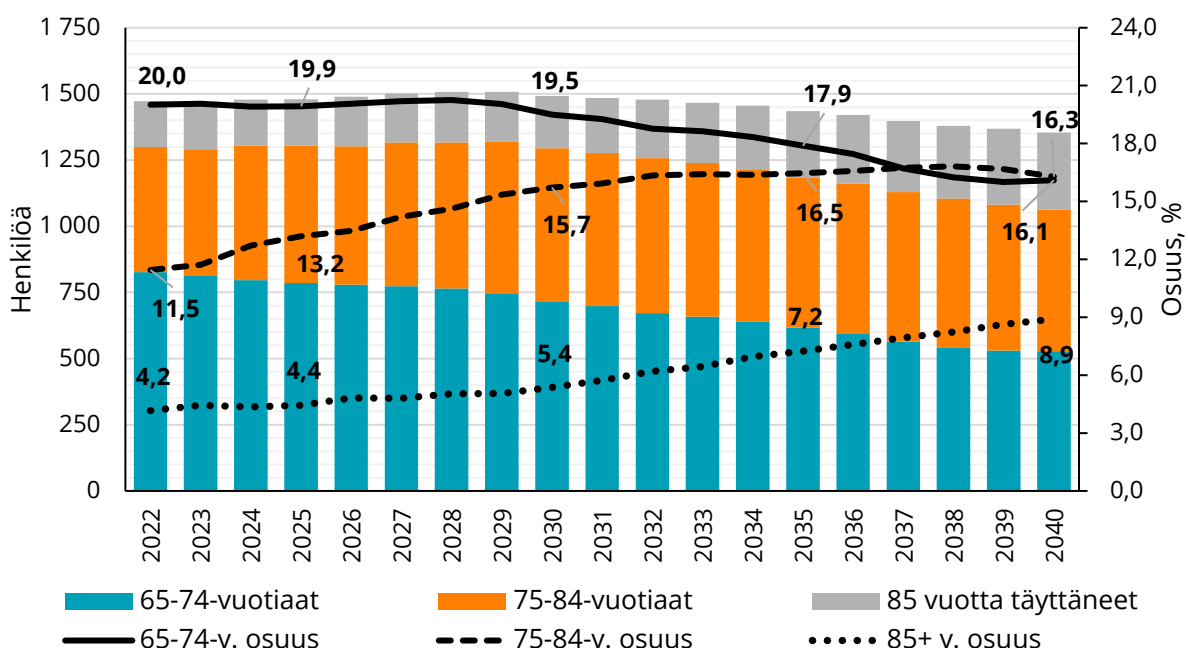
Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Tohmajärvellä syntyvien lasten määrä vähenee edelleen 2020-luvulla ja vakiintuu 2030-luvulla alle 20 syntyvään lapseen vuodessa. Ennusteessa koulutaipaleensa aloittavien lasten määrä vähenee 2030-luvulla 25 lapseen vuodessa. Samoin 16-vuotiaiden lukion tai toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloittavien ikäluokan ennustetaan pienenevän 2030-luvulla alle 30 henkilöön. (Kuvio 21.)

⁴² Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>



Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Tohmajärvellä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴³.

Ikääntyneiden määrä ja toimintakyky määrittävät ikäihmisten palvelujen tarvetta. Tohmajärvellä ikäihmisten palvelujen tarve kasvaa väestön ikääntyessä. Ennusteen mukaan Tohmajärven 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa 2030-luvun taitteeseen, minkä jälkeen määrä taittuu laskuun. Kunnan väestö ikääntyy, sillä 85 vuotta täyttäneiden osuuden väkiluvusta ennustetaan yli kaksinkertaistuvan vuoteen 2040 mennessä ja samanaikaisesti 75–84-vuotiaiden osuus kasvaa 11,5 prosentista 16,3 prosenttiin. Vuonna 2040 65 vuotta täyttäneiden määrän ennustetaan olevan 41 prosenttia Tohmajärven asukkaista. (Kuvio 22.)



Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Tohmajärven väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴⁴.

⁴³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

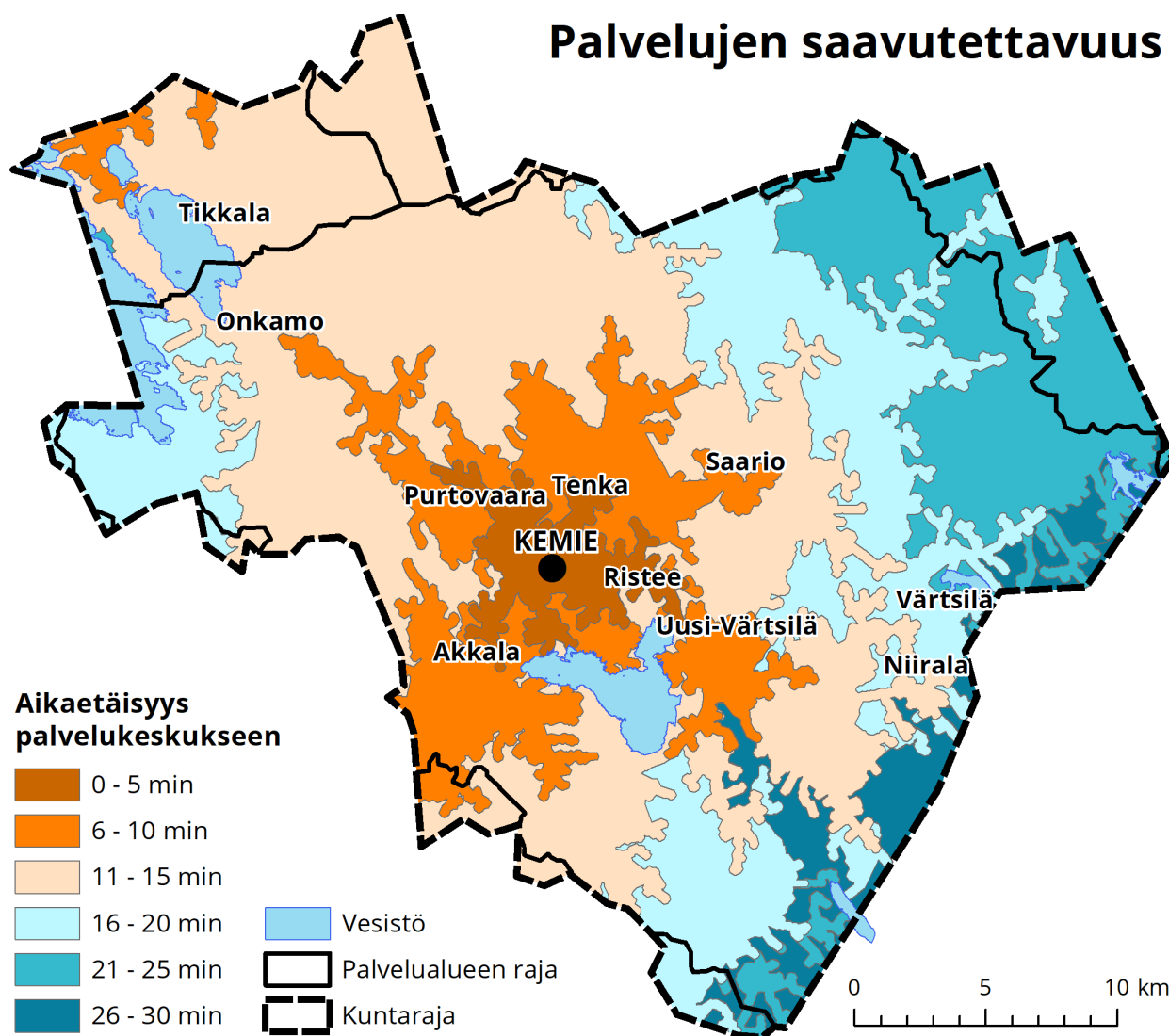
⁴⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaera>

Palvelun saavutettavuuteen vaikuttavat palvelun sijainti ja sen käyttäjän asuinpaikka sekä palvelun tavoittamiseksi tehdyn matkan matkavastukset, joita voidaan mitata esimerkiksi etäisyytenä, käytettynä aikana tai rahallisena kustannuksena. Tässä palvelujen saavutettavuutta tarkastellaan aikaetäisyytenä henkilöautolla kuljettaessa kuntalaisten asuinpaikoilta lähimpään palvelukeskukseen, jossa sijaitsevat viikoittain tarvittavat julkiset ja yksityiset palvelut. Yli 90 prosentille tohmajärveläisistä kunnan keskustaajama Kemie on lähin palvelukeskus. Tikkalasta (8 % väestöstä) katsottuna Hammaslahti on lähin palvelukeskus. Kunnan pohjoisnurkalla Kiihtelysvaara, koillisessa Tuupovaara, etelässä ja lounaassa Kitee ja aivan läntisimmässä nurkassa Rääkkylä on lähin palvelukeskus, mutta näillä alueilla asuu yhteensä vain prosentti Tohmajärven väestöstä. Enemmistö Tohmajärven väestöstä asuu keskustaajamassa ja sen läheisyydessä. Vuonna 2021 lähes kaksi kolmasosaa kuntalaisista asui enintään kymmenen minuutin etäisyydellä Kemiestä. Tohmajärveläisten mediaanietäisyys lähimpään palvelukeskukseen oli vuonna 2021 noin kuusi ja puoli minuuttia ja pisin mitattu aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen oli 26 minuuttia. (Taulukko 13, Kartta 6.)

Taulukko 13. Tohmajärven kunnan asukkaiden aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.

Etäisyys palvelukeskukseen	Palvelukeskus						Osuus, %	Kum. %
	Väestö yht.	Kemie	Kitee	Hammaslahti	Kiihtelysvaara	Tuupovaara		
0–5 min	1 894	1 864					45,5	45,5
6–10 min	815	513	11	30			19,6	65,0
11–15 min	1 033	1 016	11	290	1		24,8	89,8
16–20 min	404	391	6	6		7	9,7	99,5
21–30 min	19	13				6	0,5	100,0
Osuus, %	100,0	91,2	0,7	7,8	0,0	0,3	100,0	

Palvelujen saavutettavuus



Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä keskusten palvelualueiden (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen) rajat. Lähde: Väylävirasto, Digiroad (tieverkko).

5 KUNTATALOUS

Väestön väheneminen ja vanheneminen haastavat Tohmajärven, kuten muidenkin kuntien, taloutta. Kuntakonsernin pitkän aikavälin taloudellista kehitystä kuvaava kertynyt ylijäämä oli Tohmajärvellä vuonna 2021 niukasti alijäämäinen (-89 e/as.), kun Pohjois-Karjalassa ja saman kokoluokan kunnissa ylijäämää oli kertynyt keskimäärin vajaat 1 800 euroa asukasta kohden. Tohmajärven omavaraisuusaste (35,8 %) oli jonkin verran verrokkeja matalampi. Tohmajärvi oli velkaantunut huomattavasti verrokkeja vähemmän (suhteellinen velkaantuneisuus 35 %) ja sillä oli tyydyttävä lainanhoitokyky (1,3). Tohmajärven tuloveroprosentti oli hieman verrokkeja korkeampi (21,75 %), mutta verotulot asukasta kohden olivat pienemmät (3 461 e/as), mikä kertoo Tohmajärven keskimääräistä matalammasta tulotasosta. Vastaa- vasti valtionosuudet olivat Tohmajärvellä verrokkeja korkeammat (4 271 e/as). Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset olivat Tohmajärvellä hieman korkeammat kuin verrokkikunnissa (2 002 e/as), mutta koko Suomen keskiarvoa pienemmät. Sen sijaan sosiaali- ja terveystoimen kustannukset olivat Tohmajärvellä huomattavan korkeat (4 809 e/as). Sekä korkeat sote-menot että valtionosuuksien suuruus johtuvat merkittävältä osin Tohmajärven huomattavan korkeasta sairastavuudesta ja ikääntyvästä väestöstä. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Tohmajärven kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut⁴⁵.

Tunnusluku	Tohma- järvi	Poh- jois- Karjala	2 001– 5 000 as. kunnat	Manner- Suomi
Kertynyt ylijäämä, e/as.	-89	1 754	1 792	2 984
Omavaraisuusaste, %	35,8	42,3	41,6	42,3
Vuosikatteen suhde poistoihin, %	101,5	122,1	148,3	140,4
Tulovero, %	21,75	20,73	21,31	20,02
Verotulot, e/as.	3 461	3 744	3 890	4 604
Valtionosuudet, e/as.	4 271	3 315	3 957	2 045
Lainat ja vuokravastuut, e/as.	4 108	6 863	6 455	9 065
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	34,9	58,6	53,1	82,6
Laskennallinen lainanhoitokate	1,3	1,4	1,7	1,3
Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset, e/as. (2020)	2 002	1 844	1 945	2 079
Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset, e/as. (2020)	4 809	3 920	4 470	3 622

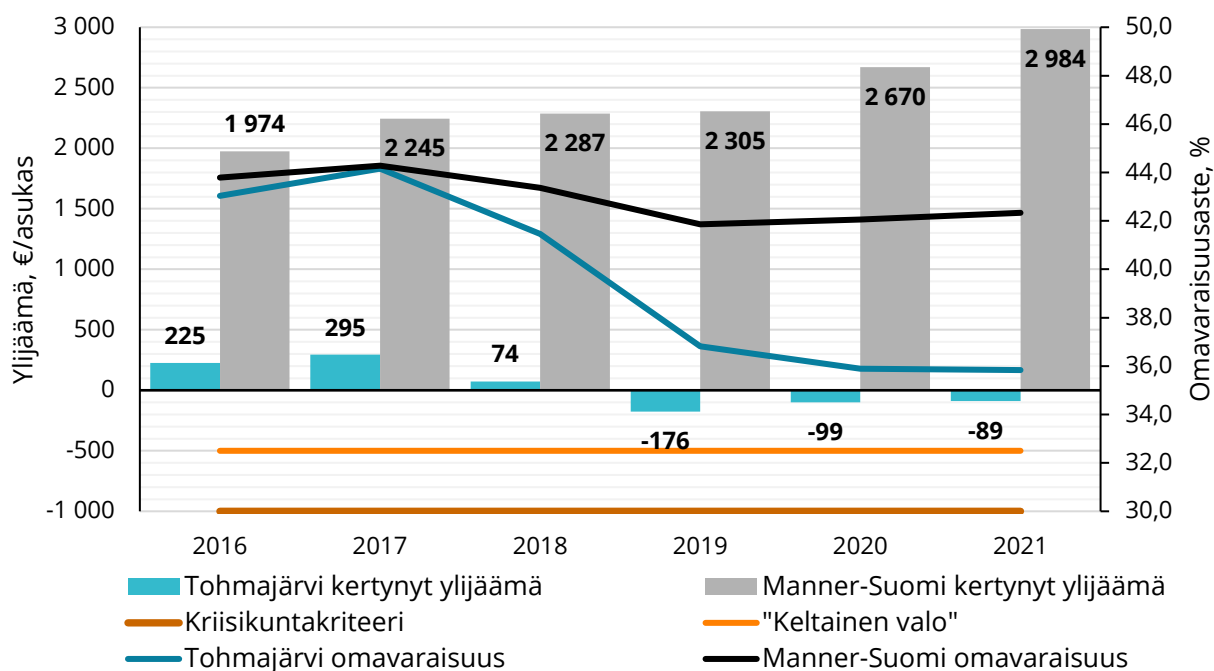
Seuraavaksi tarkastellaan Tohmajärven viime vuosien taloudellista kehitystä kuntalaissa (410/2015) määriteltujen rahoituksen riittävyyttä ja vakavaraisuutta kuvaavien talouden tunnuslukujen pohjalta. Lain mukaan tunnuslukujen raja-arvojen täytyessä kunta voidaan todeta kriisikunnaksi, jolloin käynnistetään arviointimenettely, jossa selvitetään kunnan mahdollisuudet turvata asukkaalleen lakisääteiset palvelut. Laissa määritetään kuusi kriteeriä, joista kaksi kuntakonsernin taloudellista alijäämää koskevaa kriteeriä voi täytyessään yksinään käynnistää arviointimenettelyn. Myös neljä muuta kriteeriä voivat yhdessä käynnistää

⁴⁵ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>; <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

menettelyn niiden kaikkien täyttyessä kahtena peräkkäisenä vuotena. Lisäksi taloudellisille tunnusluvuille on esitetty (HE 280/2018) myös väljemmät raja-arvot, ns. "keltaiset valot", jotka eivät johda arviointimenettelyn käynnistämiseen, mutta joiden täyttyessä kunnan tulisi kiinnittää erityistä huomioita taloutensa kehitykseen ja analysointiin.

Yksi parhaista kunnan taloudellista tilaa kuvaava tunnusluku on kertynyt ylijäämä. Se ei kuvaa kunnan senhetkistä tilaa, vaan pidemmän aikavälin kehitystä. Ylijäämä kasvattaa kunnan vakavaraisuutta eli alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Toinen kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava mittari on omavaraisuusaste. Se ilmaisee, kuinka suuri osa konsernin pääomasta on omaa pääomaa. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä voi käynnistää ns. kriisikunnan arviointimenettelyn, mikäli kunta ei ole kattanut alijäämää neljässä vuodessa. Menettely vodaan käynnistää myös, mikäli viimeisimmässä konsernitilinpäätöksessä kertynyttä alijäämä on vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltävässä vähintään 500 euroa asukasta kohden. (Rainio 2018⁴⁶, Kuntaliitto 2020⁴⁷.)

Tohmajärven kuntakonsernin kertynyt alijäämä oli 89 euroa asukasta kohden vuonna 2021. Kertynyt yli-/alijäämä on ollut koko tarkastelujakson lähellä nollaa. Enimmillään alijäämää oli vuonna 2019 vajaat 200 euroa asukasta kohden. Taloudellisia haasteita kuvaa myös Tohmajärven omavaraisuusasteen kehitys. Tohmajärven omavaraisuusaste laski vuoden 2017 noin 44 prosentista nopeasti 36 prosenttiin, millä tasolla se oli myös vuonna 2021. Tohmajärven omavaraisuusaste on merkittävästi alle tavoitetasona pidetyn 50 prosentin, mikä merkitsee merkittävää velkarasitetta. (Kuvio 23.)



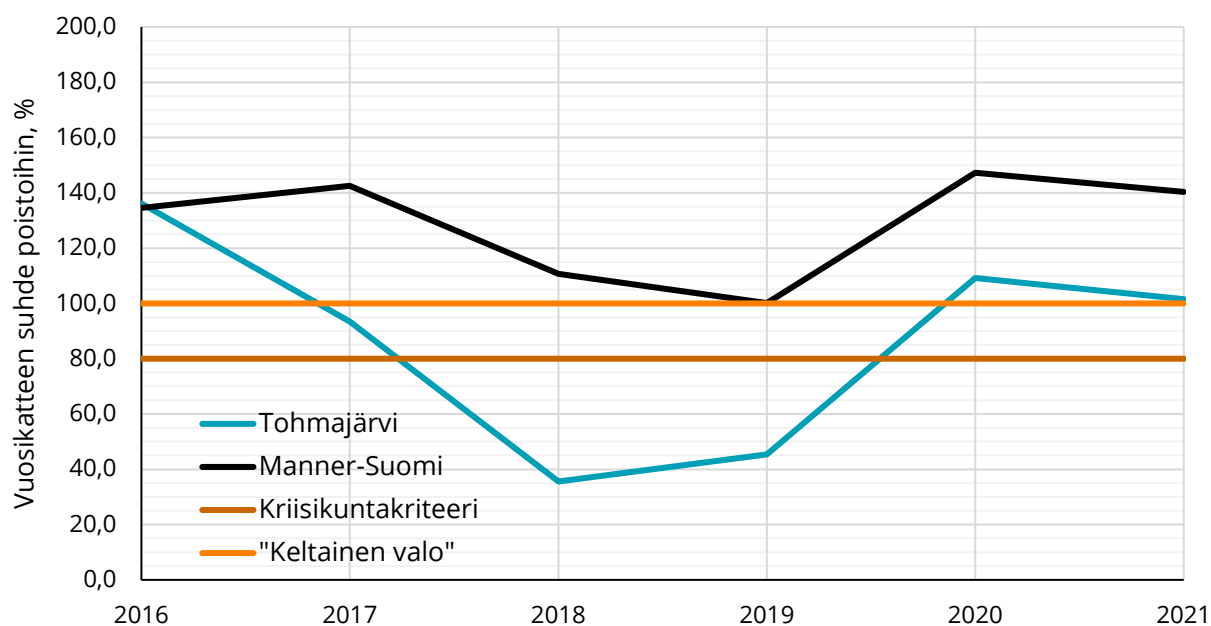
Kuvio 23. Tohmajärven kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁴⁸.

⁴⁶ Henrik Rainio (2018). Kriisikuntakriteerit muuttumassa – parempaan suuntaan <https://web.archive.org/web/20211205025019/https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2018/kriisikuntakriteerit-muuttumassa-parempaan-suuntaan> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁷ Kuntaliitto 30.11.2020. Uudet kriisikuntakriteerit. <https://web.archive.org/web/20211019143037/https://www.kuntaliitto.fi/talous/budjetointi-ja-taloussuunnittelu/uudet-kriisikuntakriteerit> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁸ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on myös hyvä talouden tasapainon mittari. Se kuvaa erityisesti kunnan lyhyen aikavälin tilannetta. Jos vuosikate riittää poistoihin, kunnan talous on tasapainossa. Kriisikuntakriteerinä on se, että vuosikate kattaa alle 80 prosenttia poistoista. "Keltaisen valon" raja-arvona pidetään vuosikatteen 100 prosentin osuutta poistoista eli tilannetta, jossa vuosikate riittää juuri ja juuri poistoihin. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.) Tohmajärven kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuonna 2021 oli 102 prosenttia eli konsernin vuosikate riitti juuri poistoihin. Tohmajärven vuosikatteen suhde poistoihin oli vielä vuonna 2016 noin 140 prosenttia, mutta se laski seuraavina vuosina nopeasti. Tohmajärvi täytti vuosina 2018–2019 vuosikatteen nykyisen kriisikuntakriteerin, kun sen vuosikate oli pahimmillaan vain 36 prosenttia poistoista. (Kuvio 24.)



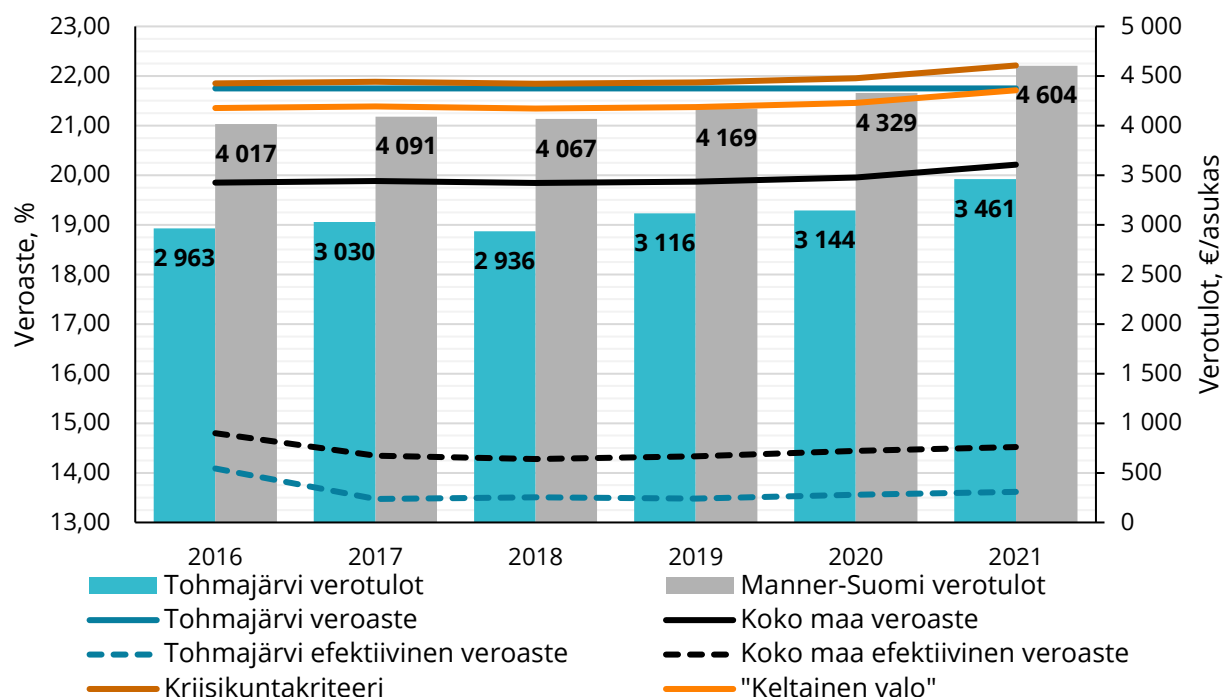
Kuvio 24. Tohmajärven kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁴⁹.

Kuntaveron on kuntien tärkein tulonlähde ja kunnilla on itsehallintoon perustuva oikeus päättää veroprosentistaan. Kriisikuntakriteerinä tuloveroprosentti kuvaa osaltaan kunnan taloudellista liikkumavaraa, sillä korkean tuloveroprosentin kunnalla on vähemmän liikkumavaraa kuin matalan veroprosentin kunnalla. Kriteerin raja-arvona on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi tuloveroprosentti. "Keltaisen valon" raja-arvona on 1,5 prosenttiyksikköä keskimääräistä korkeampi tuloveroprosentti. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Tohmajärven tuloveroprosentti on ollut vuosien 2016–2021 tarkastelujakson ajan 21,75 prosenttia. Kriisikuntakriteerin rajana oli 22,21 prosentin veroaste vuonna 2021. Tohmajärvi sai kerättyä vuonna 2021 verotuloja 3 461 euroa asukasta kohden, kun vuosina 2016–2020 verotuloja kertyi noin 3 000 euroa asukasta kohden. Vaikka Tohmajärven veroaste on koko maan keskiarvoa korkeampi, olivat Tohmajärven verotulot vuonna 2021 vain 76 prosenttia Manner-Suomen keskimääräisestä verotulosta. Tohmajärven keskimääräistä korkeampi veroaste ja keskimääräistä pienemmät verotulot kertovat tohmajärveläisten keskiarvoa matalammasta tulotasosta ja siten heikommasta veronmaksukyvyistä. Vaikka Tohmajärven

⁴⁹ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

nimellinen tuloveroprosentti oli 21,75, kunnan todellinen (efektiivinen) veroaste vuonna 2021 oli 13,62 prosenttia. Efektiivinen veroaste kertoo maksuunpannun kunnallisveron suhteen ansiotuloihin ja huomioi kunnallisverotuksessa tehtävät erilaiset vähennykset. Vähennykset painottuvat alemmille tulotasoille, jolloin efektiivinen veroaste on alhaisempi. Mitä lähempänä nimellinen ja efektiivinen veroaste ovat toisiaan, sitä maksukykyisempiä kuntalaiset ovat. Vuonna 2021 Tohmajärven nimellisen ja efektiivisen veroasteen erotus oli 8,13 prosenttiyksikköä, kun koko maan keskimääräinen erotus oli 5,69 prosenttiyksikköä. (Kuntaliitto 2019⁵⁰, Kuvio 25.)



Kuvio 25. Tohmajärven tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵¹.

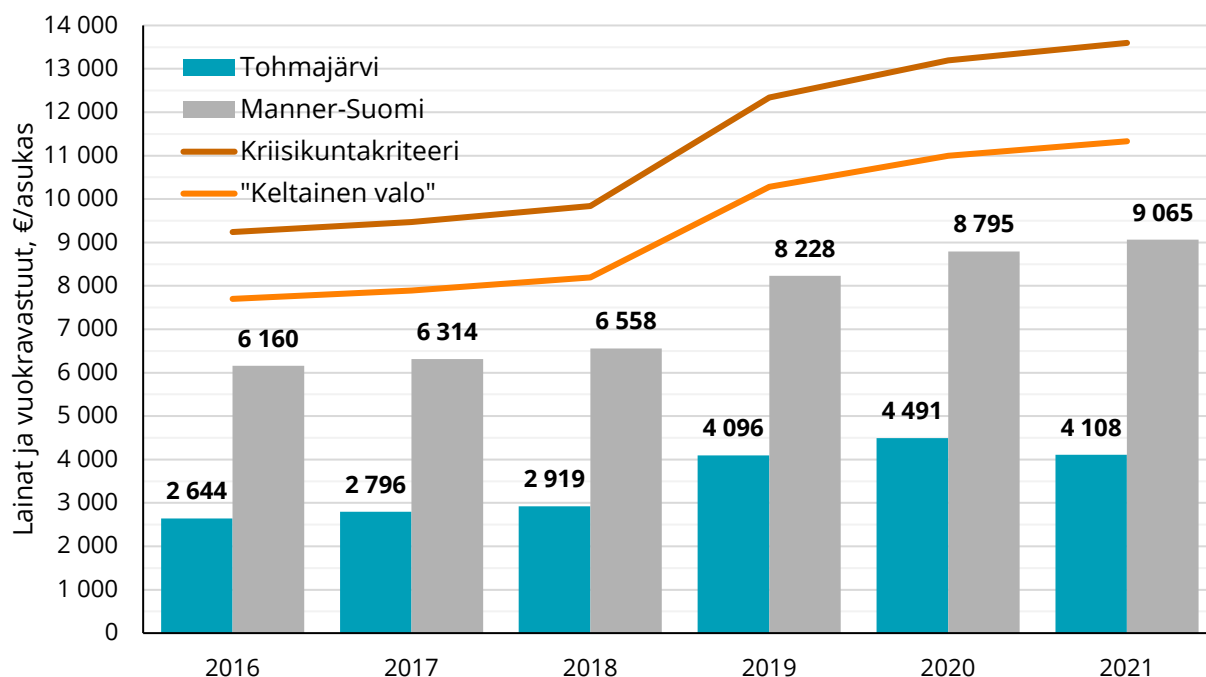
Lainakannalla tarkoitetaan kuntakonsernin korollista vierasta pääomaa, käytännössä velkaa. Velan maksuvelvoitteet ovat usein kiinteitä ja ne on pystyttävä hoitamaan, vaikka konsernin tulos heikkenisi. Tämän vuoksi lainat ovat yksi kriisikuntakriteereistä. Vuodesta 2022 alkaen kriteeristössä huomioidaan lainamäärän lisäksi myös vuokravastuut. Tämä kuvastaa paremmin kunnan taloudellista todellisuutta nykypäivänä, kun esimerkiksi kiinteistöjen leasing-järjestelyt ovat yleistyneet. Kriisikuntakriteerin raja-arvo on 50 prosenttia ja "keltaisen valon" raja-arvona 25 prosenttia koko maan keskimääräistä korkeammat laina- ja vuokravastuut. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Tohmajärven lainat ja vuokravastuut olivat vuonna 2021 noin 4 100 euroa asukasta kohden. Vuoteen 2018 asti tunnusluvussa on huomioitu ainoastaan konsernin lainat, mutta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Vuosina 2016–2018 Tohmajärven lainat kasvoivat hieman reilusta 2 600 eurosta noin 2 900 euroon asukasta kohden. Vuokravastuiden osuus Tohmajärven tunnusluvusta oli vuosina 2019–2020 360–570 euroa, mutta vuonna 2021

⁵⁰ Kuntaliitto 18.11.2019. Kuntien veroprosentit ja efektiiviset veroasteet. [https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet](https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet) Viitattu 19.10.2021.

⁵¹ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

vuokravastuut oli painettu nollaan. Tohmajärven lainat ja vuokravastuut olivat vuonna 2021 merkittävästi Manner-Suomen keskiarvoa alhaisemmat, noin 45 prosenttia keskiarvosta. (Kuvio 26.)

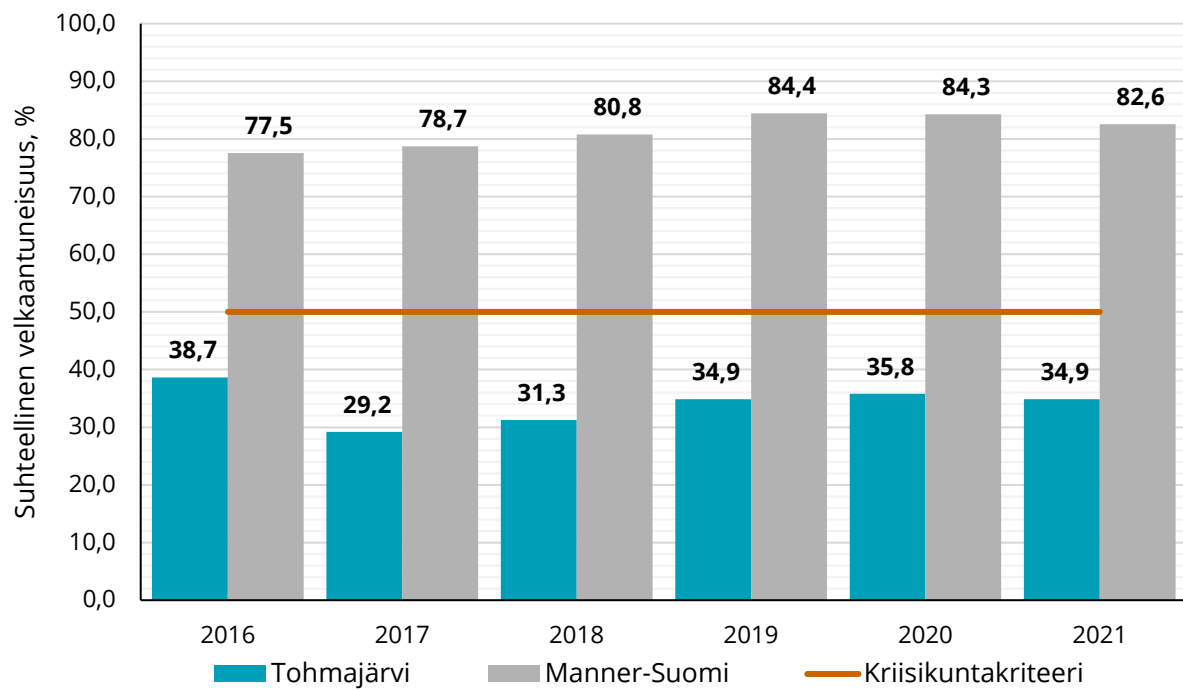


Kuvio 26. Tohmajärven kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵².

Yksi kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava tunnusluku on suhteellinen velkaantuneisuus. Se mittaa tuottojen riittävyyttä velkojen hoitoon eli kuinka paljon konsernin käyttötuuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä vähäisempää suhteellinen velkaisuus on, sitä paremmat mahdollisuudet kuntakonsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus oli vuoteen 2021 asti yksi kriisikuntakriteeri ja sen raja-arvo oli vähintään 50 prosentin velkaantuneisuus. Vuodesta 2022 alkaen kuntakonsernin velanhoitokykyä kuvaava laskennallinen lainanhoitokate korvasi suhteellisen velkaantuneisuuden kriisikuntakriteerinä. Laskennallinen lainanhoitokate ilmaisee vuosikatteen suhteen lainojen korkokuluihin ja laskennallisiin lyhennyksiin. Laskennallinen lainanhoitokatte kriisikuntakriteerin raja-arvo on 0,8 ja keltaisen valon raja-arvo 1,0 eli tilanne, jossa konsernin vuosikate riittää juuri ja juuri lainanhoitokulujen kattamiseen. (Raiio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Tohmajärven kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus oli vuonna 2021 maan pienimpiä, 34,9 prosenttia. Vuonna 2016 Tohmajärven velka-aste 36,7 prosenttia, mutta laski vuonna 2017 lähes yhdeksän prosenttiyksikköä. Tämän jälkeen konsernin suhteellinen velkaantuneisuus nousi hieman ja on vakiintunut 35 prosentin tasolle. Sen sijaan Manner-Suomen keskimääräinen suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi tarkastelujaksolla 77,5 prosentista 83 prosenttiin. (Kuvio 27.)

⁵² <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>



Kuvio 27. Tohmajärven suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵³.

⁵³ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

6 STRATEGISET VALINNAT JA UUSIUTUMISPOTENTIALI

Kuntastrategioissa (2018–2021 ja 2022–2025)⁵⁴ Tohmajärven tärkeimmäksi vahvuudeksi on kirjattu Niiralan kansainvälinen rajanylityspaikka. Kunnan toimia on kohdennettu Niiralan yritysalueeseen. Investointihankkeisiin on saatu EAKR-rahoitusta ja hankkeiden tavoitteena on ollut kunnostaa Niiralan teollisuus- ja terminaalisraiteistoa. Alueen palveluja on kehitetty myös Maaseuturahaston tuella. Niiralan yritystoiminta-alueen kehittämistä on pidetty merkittävänä mahdollisuutena (kuntastrategia 2022–2025). Niiralan rajanylityspaikan kehittämiseen oli kaavailtu laajaa investointipakettia yhteistyössä Pohjois-Karjalan maakuntaliiton, Suomen tullin, rajavartiolaitoksen, Tohmajärven kunnan ja Keski-Karjalan kehitysytio KETI Oy:n kanssa. Investointisuunnitelmista kerrottiin julkisuuteen juuri ennen Venäjän hyökkäyssodan alkamista Ukrainaan. Niiralan rajanylityspaikan kehittäminen oli myös maakuntaliiton kärkihanke ja investointipaketti sisälsi kehittämiskohteita yhteensä 32 milj. euron arvosta. Investoinnit ja alueen kehittäminen on toistaiseksi jäädytetty ja tulevaisuus näyttää epävarmalta. (KH 26.9.2022⁵⁵)

Strategioissa esiin nostettuja muita vahvuuksia ovat sijainti suhteessa maakuntakeskus Joensuuhun ja hyvät liikenneyhteydet (kunnan keskustaajaman ohi kulkee vt9 Niiralaan, kunnan alueen kautta kulkee vt6 ja Joensuu–Helsinki rautatie). Vaikka liikenneyhteydet ovat hyvät, niin heikkoutena on julkisen liikenteen vähäisyys. Tieinfraa halutaan myös parantaa, sillä Pohjois-Karjalan vaikuttamisen kärjet 2024 ovat Tohmajärven näkökulmasta vt 6:n parantaminen välillä Joensuu-Onkamo sekä vt 9:n liikenneturvallisuuden ja liikenteen sujuvuuden parantaminen välillä Niirala-Kemie (KH 28.11.2022).

Sijainnin ja liikenneyhteyksien lisäksi Tohmajärven vahvuuksina mainitaan muun muassa innovatiiviset ja kasvuhakuiset maa- ja metsätalouden yritykset, turvallinen ja luonnonläheinen asumisympäristö, monipuoliset harrastusmahdollisuudet ja yhteishenki (kuntastrategia 2022–2025). Mahdollisuuksia nähdään elinkeinotoiminnassa, erityisesti luonnontuote- ja matkailualalla. Kunta haluaa tehdä työllistäviä kasvuinvestointeja rakentamalla yritysten tarvitsemia tiloja ja perusinfrastruktuuria sekä kaavoittamalla alueita. Tohmajärven yrityksiä on palvelut Keski-Karjalan kehitysytio KETI Oy, jonka toiminnan omistajakunnat ovat päättäneet lakkauttaa vuoden 2022 loppuun mennessä. Tämän jälkeen Tohmajärvi hankkii elinkeino- ja yrityspalvelut Business Joensuulta. (KH 28.11.2022)

Niiralan ohella kasvupotentiaalia nähdään olevan Onkamon ja Tikkalan alueella, joilla on edullinen sijainti vt6 ja rautatien varrella sekä lähellä maakuntakeskusta (37 km Joensuuhun). Mahdollisuuksia nähdään myös asuinympäristössä, uusissa koulurakennuksissa (uudet koulut sekä kuntataajamassa että Tikkalassa), edullisissa asunnoissa, etätyön yleistymisessä sekä tonttitarjonnassa. Kunta panostaa laadukkaiden tonttien ja asuntojen tarjontaan sekä erityisesti Onkamon ja Tikkalan alueiden kehittämiseen. Onkamoon ja Tikkalaan halutaan saada lisää rakentamista, tehdä asemakaava Tikkalaan, parantaa alueiden yksityisiä ja julkisia palveluja sekä parantaa Onkamo–Kemie tieosuuden valaistusta. Asuin ympäristön kehittämiseksi on syksyllä 2021 hyväksytty Tohmajärven kehittämissuunnitelma, johon kuuluu olemassa olevien rakennusten saneeraussuunnittelu, puisto- ja ympäristösuunnittelu

⁵⁴ Lähteet: Tohmajärven kuntastrategiat 2018–2021 ja 2022–2025, Tohmajärven kunnan työllisyysohjelma 5, 2022, Tohmajärven kunnan hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, kuntastrategian toteuman seuranta.

⁵⁵ Lähteet: Tohmajärven kunnan hallitusten pöytäkirjat 2022 ja 2021.

sekä esteettömyyskartoitus. Suunnittelu tehdään vuosina 2021–2022 ja suunnitelman mukaiset kunnostustyöt vuosina 2023–2026. (KH 27.6.2022 ja 26.9.2022)

Tohmajärven heikkoutena nähdään työikäisen väestön määrän väheneminen. Kunnan pitkään jatkuneena ongelma on ollut työttömyys, mutta sen rinnalle on noussut huoli alhaisesta työllisyysasteesta sekä työn kysynnän ja tarjonnan välisestä kohtaanto-ongelmasta. Työttömyysongelmaan on vastattu useilla työllisyys Hankkeilla (esim. Toki, Topakka, Tarmo, Työllistytvä Keski-Karjala, SoTyDigi), joita on toteutettu yhdessä muiden kuntien ja toimijoiden kanssa. Kuntaan perustettiin vuonna 2015 työllisyystyöryhmä, jonka nimeksi vaihdettiin vuonna 2021 työllisyysneuvosto. Työllisyysneuvoston puheenjohtajana on kunnanjohtaja. Lisäksi kunnassa on toiminut vakinainen työllisyyskoordinaattori vuodesta 2019 lähtien. Kunnalla on kumppanuussopimukset 18 yhdistyksen kanssa työllisyyden hoidosta ja kunta myöntää kuntalisää työnantajille pitkään työttömänä olleen palkkaamiseksi. Monista työllisyyttä edistävästä toimista huolimatta kunnan maksama osuus työttömyyden hoidosta on kasvanut johtuen osittain koronapandemiasta, ja kunnan velvoitteet työllisyydenhoidon kustannuksista tulevat kasvamaan TE-palvelut 2024 uudistuksen jälkeen. Kunta kohdistaa tulevaisuudessa toimia erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden torjuntaan ja työ- ja koulutuspaikkaa vailla olevien nuorten tukemiseen. (Tohmajärven kunnan työllisyysohjelma 2022)

Kunnan toimien keskittyessä työttömyyden hoitoon on Keski-Karjalan kehitysyrityksen KETI Oy:n hallinnoimassa Koulutustehtaasta kasvua yrityksiin -hankkeessa vastattu kohtaanto-ongelmaan ja yritysten osaavan työvoiman saatavuuden haasteisiin⁵⁶.

Väestömäärän lisäämiseksi kuntastrategiassa ei suoraan esitetä toimenpiteitä, mutta välillisesti uusia asukkaita halutaan houkutella vahvistamalla elinvoimaa ja yrittäjyyttä sekä panostamalla hyvinvointia tukeviin lähipalveluihin ja asuinympäristön viihtyisyyteen. Onkamon ja Tikkanen alueiden kehittäminen ja panostamisen laadukkaisiin tontteihin ja asuntoihin viestii siitä, että kunta pyrkii houkuttelemaan muualla työssä pendelöiviä asukkaita - esimerkiksi Joensuussa työssä olevia valitsemaan asuinpaikkansa Tohmajärveltä.

Aiemmin Tohmajärven kunta on pyrkinyt houkuttelemaan uusia asukkaita muun muassa etätyökampanjalla sekä asuinrakennustonttien alennusmyyntikampanjoilla. Kaikki myytävät asuinrakennustontit olivat ostettavissa 1 euroa/tontti 30.9.2021 saakka ja 1.10.-31.12.2021 tontit myytiin puoleen hintaan (KH 10/2021). Lisäksi KETI Oy on toteuttanut Keski-Karjalan aluetta markkinoivia hankkeita, kuten Meille maalle -hanketta, keskikarjalaan.fi -sivustoja sekä humoristista videokampanjaa ”ei paskempi paikka”, joilla on houkutteltu uusia asukkaita alueelle⁵⁷.

Keski-Karjalassa on pitkät yhteistyöperinteet Venäjän Karjalaan. Aluksi kausityövoimaa välitettiin alueen marjatilaille. Yhteistyö on saanut myöhemmin uusia muotoja, kun erilaisten hankkeiden avulla on markkinoitu alueen tarjoamia koulutusmahdollisuuksia ja työpaikkoja Venäjällä. Tohmajärven kunta toteutti vuosina 2018–2019 Koulutusorganisaatioiden Venäjä-yhteistyötä Keski-Karjalassa selvittäneen hankkeen maaseuturahaston tuella. Hankkeen tavoitteena oli selvittää millä edellytyksillä mahdollistetaan venäläisten kouluttautuminen Keski-Karjalassa ja sitä kautta osaavan työvoiman saatavuus työnantajille. (Hyrrä-

⁵⁶ https://www.keti.fi/paattyneet_hankkeet

⁵⁷ <https://www.keti.fi/hankkeet>

tietopalvelu⁵⁸) Keski-Karjalan kehitysyhtiö KETI Oy toteutti vuosina 2019–2021 hankkeen, jolla pyrittiin houkuttelemaan työntekijöitä ja opiskelijoita Venäjältä Keski-Karjalaan. Työvoimaa ei saatu, mutta opiskelijoita onnistuttiin houkuttelemaan (Hankkeen loppuraportti⁵⁹). Tohmajärven lukiota kuvataan kansainväliseksi rajalukioksi, jossa opiskelee vuosittain noin 10 venäläistä oppilasta⁶⁰. Syksyllä 2022 lukiossa oli 15 opiskelijaa Venäjältä (YLE 7.9.2022⁶¹). Oppilaitosten kansainvälisen toimintamallin ja Venäjä-yhteistyön tulevaisuuden suhteen on epävarmuuksia nykyisessä tilanteessa.

Kunnan toimintojen sopeuttamisesta vähenevään väestöön kertoo se, että aiemmassa kuntastrategiassa (2018–2021) mainitaan kunnan tarpeettomista kiinteistöistä ja asunnoista luopuminen, koulukeskuksen tyhjiksi jääneiden tilojen vuokraaminen kunnan ulkopuolisille toimijoille, toimitilojen myyminen yrittäjille, toiminnan ja henkilöstön jatkuva sopeuttaminen suhteessa tuloihin ja asukkaiden tarpeisiin, toimitilojen tarvekartoitus ja mahdolliset uudelleenjärjestelyt. Uuden sivistyskeskuksen valmistuttua ja koulun siirryttyä uusiin tiloihin vanhat rakennukset jäivät vapaiksi. Entisten koulurakennusten vuokraaminen yrityksille on onnistunut varsin hyvin, sillä 2/3 tiloille on löytynyt vuokralaisia.

Tarpeettomiksi käyneistä rakennuksista eroon pääseminen ei välttämättä ole ongelmallista, jos tiloille ei löydy ostajaa, vuokralaisia tai muuta rakennusten ylläpidosta vastaavaa tahoa. Esimerkkinä on Tohmajärven kunnan vaikeudet päästä eroon Värtsilän vanhasta koulurakennuksesta (KH 12.12.2022, KH 31.10.2022, KH 15.8.2022, KH 9.5.2022). Tohmajärven uuden kuntastrategian tavoitteena on kiinteistömäärän vähentäminen ja rakennusten laadun parantaminen. Kunnan omistamien asuntojen käyttöastetta halutaan nostaa. Yhtäällä on tarpeita vähentää kunnan omistuksessa olevia kiinteistöjä, mutta toisaalla tarvitaan uudisrakentamista yrityksille ja asukkaille sekä rakennusten korjaamista. Tohmajärven uutena strategisena tavoitteena on edistää puurakentamista. (Kuntastrategia 2022–2025)

Tohmajärvi on HINKU-kunta, ja tavoitteena on toimia kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi ja uusiutuvan energian käytön edistämiseksi kunnan toiminnassa. Yksi näkyvistä muutoksista on ollut aurinkoenergian käyttö kunnan kiinteistöissä. Tikkalan päiväkodin/koulun katolle asennettiin aurinkosähköjärjestelmä, johon saatiin tukea Business Finlandilta. Käenpesän päiväkodin katolle asennettiin aurinkosähköjärjestelmä omana työnä 2019 (kuntastrategian toteutuksen seuranta). Kunnassa on selvitetty myös tuulivoimapuiston perustamista (KH 9/2021). Energiarakentamiseen keskittyvä Skarta Energy Oy ja Tohmajärven kunta ovat solmineet aiesopimuksen alueen rakentamisesta, jossa tuotetaan uusiutuvaa aurinko- ja tuulivoimaenergiaa⁶². Esiopimuksen mukaan energiyhtiöllä on oikeus tutkia kunnan omistamien maa-alueiden soveltuvuutta uusiutuvan energian tuotantoon. (KH 27.6.2022) Toteutuessaan hanke kasvattaa kunnan verotuloja (kiinteistövero) ja luo työllisyysmahdollisuuksia. Rakentamisen on suunniteltu alkavan aurinkovoimasta, koska tuulivoiman

⁵⁸ Ruokaviraston tietopalvelu. https://tietopalvelu.ruokavirasto.fi/QvAJAXZfc/opendoc.htm?document=Published/raportointi.qvw&Sheet=SH_HR_FI&anonymous=true

⁵⁹ https://www.keti.fi/documents/562455/683059/S21630_Loppuraportti_240522.pdf/66dd4fe4-66bd-cf3c-75c2-8d399bc1c191

⁶⁰ <https://www.tohmajarvi.fi/lukio-opetus>

⁶¹ Lukiomarkkinointi itärajan takana on tuottanut tulosta: Kiteellä ja Tohmajärvellä joka neljäs tänä syksynä lukion aloittanut on Venäjältä. YLE 7.9.2022, <https://yle.fi/a/3-12610658>

⁶² <https://www.sttinfo.fi/tiedote/skarta-ja-tohmajarven-kunta-yhteistyohon-suunnitelmana-ita-suomen-suurin-energiahanke?publisherId=69818743&releaseId=69950841>

rakentaminen on vaikeaa (tai mahdotonta) itäisessä Suomessa⁶³. Kunnassa on selvitetty myös mahdollisuutta sähköautojen latauspisteelle. Kunnanhallitus on kuitenkin todennut, että nykyisen (2021) kysynnän volyymi huomioiden kunta ei ryhdy toteuttamaan latausasemaa, mutta tilannetta seurataan tarkasti. (KH 9/2021)

Tohmajärven kunnan alueella ei ole kattavaa valokuituverkkoa, ja kunnassa on aiemmin luotettu langattomien verkkojen toimintaan ja kehittymiseen. Suhtautuminen valokuituverkon tarpeellisuuteen on muuttunut, sillä Tohmajärven kunta oli mukana Pohjois-Karjalan maakuntaliiton hankkeeseen Kaista Karjalaan, jossa selvitettiin valokuituverkon rakentamisen mahdollisuuksia⁶⁴. Kunnassa digitalisaatio ja etätyön yleistyminen nähdään mahdollisuutena. Tohmajärven kunta on selvittää kunnan hallinnolta vapautuvien työtilojen vuokraamista etätyöntekijöille ja kunnan valokuituverkkoyhteyden tarjoamista etätyöntekijöiden käyttöön. Tarkoituksena on markkinoida tiloja etätyöntekijöille kunnan verkkosivujen, so-mekanavien ja muun kuntamarkkinoinnin kautta. Aloitteen perusteluna on etätyöskentelyn yleistyminen COVID 19-pandemian seurauksena, minkä on nähty tarjoavan mahdollisuuksia Tohmajärvelle houkutella paikkakunnalle asujia ja vapaa-ajan viettäjiä, jotka tarvitsevat etätyötiloja. (KH 26.9.2022)

Tohmajärvellä kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen sekä osallisuuden vahvistaminen ovat strategisena kärkänä. Hyvinvoinnin vahvistamisessa työllisyyden edistäminen ja hyvinvointia tukevien lähipalvelujen turvaaminen nähdään tärkeiksi. Tohmajärven tavoitteena on turvata sote-palvelujen saatavuus lähipalveluina sekä saada kuntaan valtion palveluille avustettu etäpiste (kuntastrategia 2022–2025). Tohmajärvelle on laadittu hyvinvointisuunnitelma, jossa määritellään hyvinvointityön painopisteet, tavoitteet, keinot ja toimijatahot sekä hyvinvoinnin kehittymisen seurantamittarit. (Tohmajärven hyvinvointisuunnitelma 2022–2025). Hyvinvointityöhön kuntia motivoi valtakunnallinen kuntien HYTE-kertoimien seuranta ja niiden perusteella vuoden 2023 alusta lähtien maksettavat kannustinrahat kunnille. Kuntalaisten osallisuutta edistetään tukemalla järjestöjen toimintaa ja päätöksenteon avoimuutta lisätty esimerkiksi striimatuilla kunnanvaltuuston kokouksilla.

⁶³ Tohmajärvelle kaavaillaan jättimäistä aurinkovoima-aluetta – toteutuessaan ehkä Itä-Suomen suurin energiahanke. YLE 13.9.2022, <https://yle.fi/a/3-12620904>

⁶⁴ <https://maaseutuverkosto.fi/hankkeet/kaista-karjalaan/>